

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta

Mravní odpovědnost a povaha morálky a etiky v globalizovaném světě

Diplomová práce

Vedoucí práce

PhDr. Jan Vitoň

2009

Autor práce

Bc. Blanka Löffelmannová

Abstrakt

Průvodní jevy globalizace pocítujeme především v ekonomické oblasti, jež mají dalekosáhlý vliv na další oblasti společenského života, včetně úrovně morálních zásad, jejich perspektivy apod. Žijeme ve společnosti, jejímž podstatným rysem je ambivalence, kdy je téměř každý sociální jev a proces nejednoznačný.

V teoretické části práce jsou vymezeny pojmy jako etika, morálka, jejich význam a úloha ve společnosti v souvislosti s problematikou procesu globalizace a popsány některé dopady procesu globalizace na společnost nebo životní prostředí.

Ke zjištění informací byla použita metoda kvantitativního sběru dat, kdy technikou sběru dat byl anonymní dotazník. Cílem práce bylo zjistit názor vybraného vzorku populace na perspektivu morálky v postupující globalizaci světa a současně jaké má společnost povědomí o problematice procesu globalizace.

Formou anonymního dotazníku bylo osloveno 75 studentů Zdravotně Sociální fakulty, z nichž pouze 70 se výzkumu zúčastnilo. Všechny cíle, které jsem si na začátku stanovila, se podařilo splnit.

Výsledky práce mohou posloužit k informování široké i odborné veřejnosti o projevech globalizace v morální oblasti a jejich akceptaci, či naopak odmítnutí reprezentativním (nebo specifickým) vzorkem společnosti.

Abstract

We can feel side effects of globalization primarily in the economic area, with far-reaching impact on further spheres of social life, including the level and perspectives of moral principles etc. We live in a society with the substantial feature of ambivalence when almost each social phenomenon and process is ambiguous. The theoretical part of the work defines the concepts like ethics, moral, their significance and role in the society in connection with the issue of globalization and describes some impacts of the globalization process on the society or environment. The information was ascertained with the help of the method of quantitative data collection through the data collection technique in form of anonymous questionnaire. The goal of the work was to ascertain the opinion of a selected population sample on the perspective of moral in progressing globalization of the world and, at the same time, to find out the awareness of the society on the issue of the globalization process. 75 students of the Faculty of Health and social Studies were addressed in form of the anonymous questionnaire and only 70 of them took part in the research. All the goals I had set at the beginning were successfully met. The results of the work can serve to inform broad and expert public on the displays of globalization in moral sphere and their acceptance or refusal by representative (or specific) sample of the society.

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Zdravotně sociální fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

Datum 25. května 2009

.....

podpis

Poděkování

Chtěla bych poděkovat vedoucímu práce, PhDr. Janu Vitoňovi za cenné rady.

Obsah

Úvod.....	7
1. Současný stav dané problematiky.....	8
1.1 Etika.....	8
1.1.1 Význam a úloha etiky.....	8
1.1.2 Etika a společnost.....	9
1.2 Mravnost.....	9
1.2.1 Mravní pravidla a normy.....	10
1.3 Svědomí.....	10
1.4 Dobro a zlo.....	11
1.4.1 Původ dobra a zla.....	11
1.4.2 Náklonnost k dobru a zlu.....	12
1.5 Odpovědnost.....	13
1.6 Svoboda vůle a volby.....	13
1.7 Zákon a mravní normy ve společnosti.....	14
1.8 Právo a morálka v postmoderní době.....	15
1.9 Globalizace.....	17
1.9.1 Co je to globalizace.....	17
1.9.2 Pozitivní a negativní rysy globalizace.....	17
1.10 Globální bezpečnostní problémy.....	19
1.10.1 Terorismus.....	20
1.10.2 Obchod se zbraněmi.....	21
1.10.3 Extremismus.....	22
1.11 Proces globalizace a náboženství.....	23
1.12 Etika a humánnost ekologie.....	24
1.12.1 Ekoetika a náboženství.....	27
1.12.2 Ekologická etika.....	28
1.13 Bioetika.....	29
1.14 Proces globalizace a stárnutí populace.....	31
1.15 Proces globalizace a občanská společnost.....	33

2. Cíle práce a hypotézy	36
2.1 Cíle práce	36
2.2 Hypotézy	37
3. Metodika a charakteristika výzkumného souboru	38
3.1 Výzkumná metoda	38
3.2 Charakteristika výzkumného souboru.....	39
4. Výsledky výzkumu	40
5. Diskuse.....	60
6. Závěr	75
7. Literatura.....	77
8. Klíčová slova	82
9. Přílohy.....	83

Úvod

Průvodní jevy globalizace pociťujeme především v ekonomické oblasti, jež mají dalekosáhlý vliv na další oblasti společenského života, včetně úrovně morálních zásad, jejich perspektivy apod. Průmyslový svět (či ekonomický vývoj) se vymyká lokální kontrole a obvyklé nástroje k ochraně občana a právního pořádku ztrácejí na významu. Žijeme ve společnosti, jejímž podstatným rysem je ambivalence, kdy je téměř každý sociální jev a proces nejednoznačný (s pozitivním, a zároveň i negativním dopadem). Růst relativismu ve společnosti zároveň vede ke zpochybňování tradičních morálních hodnot a není síly, která by je dovedla uchránit.

1. Současný stav

1.1 Etika

Název etiky pochází z řeckého ethos, zvyk, obyčej, charakter, mrav. Stejný význam má latinský termín „mos,“ od něhož je odvozeno slovo morálka. Etymologicky jsou etika a morálka synonyma. Běžně se však pojem etika užívá po určitou vědní disciplínu, část praktické filosofie. Etika tedy řeší především problém mravního dobra, je vědou o mravnosti. Je tedy teorií, nikoli praxí. Praxí je morálka coby systém mravních pravidel, kterými se chceme řídit v životě. (7, 8, 34)

1.1.1 Význam a úloha etiky

Člověk si často klade otázky, týkající se smyslu života, smyslu vlastního vzdělání a jednání. Hledá poučení na základě nejen svého života, ale i ze života politického a přírodního. (7)

Z toho, čemu se člověk naučil, získává základní poznatky. Přírodní vědy popisují a vykládají jevy a zákony přírody, ukazují jejich využití v praxi. Umožňují pochopit kulturní vývoj národů vzhledem ke stupni jejich rozvoje a společenského zařazení. Poznatky, které přírodní a humanitní vědy člověku dávají, samy o sobě nestačí. Jde o to, aby byl člověk vyzbrojen pro život a naučil se vhodnému jednání. Všeobecné základy je třeba si doplnit dalšími a utvořit si názor na vlastní způsob života. Vzdělávání doprovází zhodnocení správnosti jednání. Lidské činy se učíme hodnotit po etické stránce. Posuzujeme, zda jsou dobré či špatné. Etika souvisí také s psychologií. Vychází z analýzy etických citů, které vznikají při hodnocení vlastního nebo cizího jednání po mravní stránce. Jejím úkolem je podat analýzu jednání a podporovat mravnost. (8)

Etika si především klade za úkol objevit to, podle čeho se pozná, zda je jednání člověka mravně hodnotné nebo není. Jinými slovy, zda je toto jednání v souladu s mravními pravidly, nebo jim odporuje. Takové zjištění nemá za úkol například pouze

zjistit, zda lidé lžou, ale hlavním cílem je získat schopnost lež rozeznat a tudíž nelhat.

Kdykoliv člověk jedná a může se rozhodovat ve svůj prospěch nebo ve prospěch druhého, vzniká současně i riziko mravně špatného chování. Význam etiky vyjádřil Seneca, který ve svém listě Luciliovi Iuniorovi napsal: „Jen ctnost poskytuje radost stálou a spolehlivou.“ (34)

1.1.2 Etika a společnost

Každá civilizovaná (ba i necivilizovaná) společnost má svoje pravidla, kterými se musí řídit každý její člen, aby v ní obstál. Je přirozené, že čím je společnost vzdělanější, tím jsou tato pravidla složitější. Tato pravidla chování a požadavků na vnější projev se nazývá etiketa. (7)

V běžném předporozumění má mravní hodnocení činů, osob a poměrů většinou mezilidský, eventuálně sociální aspekt. Morální soud se často týká vztahu vlastních potřeb a zájmů k potřebám a zájmům druhých lidí. To souvisí se základními podmínkami pokojného a humánního spoluzití lidí a tím i s otázkami spravedlnosti. Obecně je nutné uznávat mravní normy dané společností se zřetelem na základní témata vztahů mezi lidmi. (8)

Mravní kvalifikace člověka má zvláštní hodnotu, jež se zásadně liší od jiných kvalifikací. Úzce to souvisí s povahou svědomí. Mravní kvalifikace se týká především hodnoty a důstojnosti člověka ve společnosti. Na jedné straně jde o vědomí vlastní hodnoty, tedy o sebeúctu a na straně druhé o hodnotu osoby a respekt k ní v očích druhých lidí. (1)

1.2 Mravnost

Mravnost jako celek zahrnuje vztah mezi tím, co je a co má být. Je to vztah mezi individuálním a společenským zájmem. Je to způsob života, smýšlení a jednání, které odpovídá obecným mravním normám, zvyklostem a standardům. Spočívá na svobodném rozhodnutí v příslušném sociálně kulturním kontextu. Na rozdíl od morálky

nemusí být mravnost kotvena a reflektována svědomím. Mimo jiné je formulována jako poslušnost morálnímu zákonu a jejím důvodem byla povinnost, jak čistá rozumová forma mravního principu. Je tedy chápána jako vlastnost vůle. (7, 9)

1.2.1 Mravní pravidla a normy

Ve filosofické etice jde o to zdůvodnit, proč je určité jednání dobré a proč se takové jednání vůbec vyžaduje. Pravidla, která objasňují a vymezují jednání člověka, se nazývají obecné mravní normy. Jejich hlavní účel je dán v tom, že pomáhají stanovit, které jednání je dobré a které špatné. Jsou nutné všude tam, kde lidé sami neurčují, co je dobré. Má-li být rozhodování člověka svobodné a zodpovědné, musí se člověk nad životními pravidly zamyslet, normy si ověřit a ty správné uzнат a přijmout za své. To má souvislost se svědomím. (34)

1.3 Svědomí

V nejobecnějším smyslu slova znamená svědomí reakci člověka na mravní principy a na normy jednání v sociální skupině, jejímž je příslušníkem. V užším slova smyslu označuje osobní přesvědčení založené na nezpochybnovatelném přijetí určitých morálních norem, které se stávají měřítkem posuzování zejména vlastního chování. Svědomí zahrnuje poznávací procesy, tedy poznání původu a významu norem, jimiž se řídí, dále hodnotící momenty, jako například schopnost posuzovat vlastní činy i záměry, zamezovat zakázané a v neposlední řadě i emocionální komponenty, hlavně vědomí povinnosti, viny, lítosti a podobně. (9)

1.4 Dobro a zlo

Dobro je vykládáno jako kategorie morální filosofie značící zpravidla to, co těší a uspokojuje, co odpovídá tužbám a co je naplňuje. Dobro je to, co je dokonané a tedy dokonalé, v tomto smyslu také řádné, žádoucí a podobně. Dobro by mělo být výsledkem a cílem aktivit, přičemž jeho dosahování by mělo být svobodné a souladu s rozumovým poznáním. Právě toto poznání a jeho svobodné naplňování zakládá etiku a její hodnoty. Tak vlastně ovládá člověka touha po dobru a po jeho naplňování jako nejvyšší a nejvlivnější příčina. Zlo je pak chápáno jako protiklad dobra. Zpravidla se za zlo označuje to, co záměrně a úmyslně působí bolest a utrpení, co škodí a je neprospěšné, neúčinné a ohrožující. To, co je cíleně destruktivní vůči záměrům a usilování společnosti. Zlo představuje obecnou kategorii etiky, jejímž prostřednictvím lze morálně hodnotit jevy, události a jednání mezi lidmi. Je to vlastně radikální negace dobra. (9)

1.4.1 Původ dobra a zla

Nad původem dobra a zla se lidé zamýšlejí odnepaměti. Každý myšlenkový systém nabízí jinou odpověď. Dualisté se domnívají, že svět stvořily dvě protichůdné mocnosti. Dobrá stvořila ducha a zlá hmotu. V běhu dějin podle nich dochází k boji mezi duchem a hmotou. Dualisté tedy charakterizují dobro a zlo jako rovnocenné síly. V monoteistických náboženských systémech se naopak setkáváme s názorem, že existuje pouze dobro a zlo je jen iluze. Podle těchto, hlavně tedy východních, náboženství je zlo pouze lidský výtvar, jakási iluze, která nám brání poznat dobro. Proto je nutné se od iluze zla oprostit, očistit a otevřít se pro dobro. Další možnost chápání dobra a zla nabízejí židovská a křesťanská víra. Ta chápe původ jako existující dobro, ale i svobodu odmítnout ho, a tak vytvořit zlo. Tento výklad nabízí Bible, první kniha Mojžíšova, třetí kapitola (Gn 3, 1- 24), která symbolicky popisuje zneužití svobody

prvními lidmi a rovněž vysvětluje, že zlo vzniká porušením Božího řádu. Vznik zla a podíl člověka na něm pak vysvětluje ve svých spisech křesťanský myslitel Augustinus Aurelius. Tuto nauku rozpracoval významný filosof středověku Tomáš Akvinský. (34, 9)

Naproti tomu většina myslitelů novověké filosofie vidí vznik dobra a zla jako důsledek lidských zákonů. Tedy zlo a dobro jsou lidské, relativní, neobjektivní pojmy. Například Michel de Montaigne vidí cestu k dobru ve výchově, kterou poskytuje dokonale dobrá příroda, ta je podle něho školou života. Jean Jacques Rousseau předpokládá, že člověk je od přírody dobrý a zkaží ho pouze špatná výchova a společenské struktury. Britský filosof Bernard Mandeville se domnívá, že dobro a zlo slouží jako nástroj mocných k potlačování sociálně slabších. Immanuel Kant, hlavní představitel novodobé filosofie tvrdí, že ve světě ani mimo něj není myslitelné vůbec nic, co by bylo možno bez omezení považovat za dobré, kromě dobré vůle. (34)

1.4.2 Náklonnost k dobru a zlu

Otázkou je, zda jsou projevy chování člověka dobré nebo zlé. Je pravděpodobné, že odpověď zní, že většinou lidé jednají dobře, ale umí překvapit i zlem. Záleží na výchově, na okolí, ale záleží také na samotném člověku, jestli dá průchod dobru nebo zlu. Představitel humanistické psychologie Carl Rogers tvrdí, že člověk přirozeně směřuje k dobru a pro jeho zdravý rozvoj stačí, je-li mu to umožněno. Římský básník Ovidius napsal, že vidí a schvaluje lepší věci v životě, ale jde za věcmi horšími. Apoštol Pavel objevuje zákon boje dobra a zla ve svém nitru a píše, že dobrou vůli sice má, ale skutek mu schází. (34)

Násilí, bezohlednost, sobectví a agresivita, to vše a mnoho jiného nás přesvědčuje, že stát na straně dobra vyžaduje veliké úsilí a sebezapření. Plautus výstižně ukazuje, že zlo se nalézá v každém z nás, když říká: „Kdo viní druhého ze špatnosti, ten ať se podívá sám na sebe.“ (34)

1.5 Odpovědnost

Odpovědnost je etická kategorie vyjadřující morální vlastnost, která předpokládá vztah mezi skutky člověka a jeho svědomím v intencích morálního systému, na němž člověk participuje a který dobrovolně přijal. Míra odpovědnosti se v dějinách pohybuje od extrémní pozice přisuzující člověku veškerou odpovědnost za vykonané skutky až po stanoviska snímající z člověka odpovědnost z důvodu jeho biologické determinovanosti. V souvislosti s reflexí takzvaných globálních problémů se již tento pojem nevztahuje pouze na odpovědnost člověka vůči sobě samému, skupině nebo lidstvu, ale rovněž na odpovědnost za celé prostředí. (9)

1.6 Svoboda vůle a volby

V nejširším slova smyslu znamená svoboda určitou volnost, či jinak řečeno možnost existovat a projevit se podle svého, to je možnost sebeurčení. Běžně se rozlišuje svoboda vnější, jako svoboda od nátlaku, možnost konat, co člověk chce, a svoboda vnitřní, chápána jako svoboda od nutnosti, určování sebe, mít svobodu volby. Etika se zabývá užíváním právě této vnitřní svobody. Někteří zastánci absolutní svobody předpokládají, že mohou dělat, co chtějí, že nikdo nesmí nikoho omezovat, ať dělá cokoli. Ovšem neomezuje-li člověk sám sebe, omezuje druhého. Proto se ve svobodném právním státě stanovují zákony, které vymezují, do jaké míry se může svoboda užívat. Anarchisté tvrdí, že svoboda jednotlivce je neomezená, a že ji nesmí omezovat ani státní moc, ani jakýkoliv právní řád. Společnost tak nesmí nikoho k ničemu zavazovat, nikoho trestat a žádná autorita nemá právo určovat, co jedinec může, a co ne. Dějiny však ukazují, že právě anarchii jako státní zřízení nebo jen jako stav společnosti provázejí krutost nespravedlnost a násilí. (9, 34)

Jiný výklad svobody vylučuje jakékoliv morální zásady. Za svobodného se považuje ten, kdo se od morálky oprostil. Fatalismus zase věří, že všechno je

předurčeno a svoboda je tedy pouhá myšlenka. Potřebu zodpovědnosti za svůj život i činy vyjadřuje Appius Claudius Caecus, který říká, že každý je tvůrcem svého osudu. V životě každého člověka však nastanou situace, kdy nemůže jednat, jak by chtěl. Existují překážky, které v různé míře znesnadňují rozhodování a jednání. Jsou to situační překážky a trvajících překážky. Lze rozlišit čtyři hlavní situační překážky: nevědomost, vášně, násilí a strach. Trvajících překážky se neváží na konkrétní situace a mají stálý vliv na svobodu rozhodování. Například duševní poruchy či nemoci. (34, 9)

1.7 Zákon a mravní normy ve společnosti

Zákon znamená především pravidelný a stálý průběh nějakého procesu. V užším slova smyslu lze zákon chápat jako nějaké pravidlo, které je považované za správné a závazné. Slovo zákon znamená totéž co norma. K posuzování toho, co je dobré nebo zlé se používají etické nebo mravní normy. Zákon má různé podoby, ale i různé příčiny vzniku. Některý zákon se objevuje v přirozenosti člověka, jako například pud sebezáchovy, který člověka zavazuje chránit si svůj život. (9, 34)

Při jednání se projevuje jako přirozený mravní zákon hlas svědomí. Ačkoliv tento zákon ukládá člověku mravní povinnost, z principu neovlivňuje lidskou svobodu. Jiný zákon vytvořili lidé, kteří k tomu mají pravomoc. To jsou zákony dané společností. U mnohých národů a kultur pak panuje přesvědčení, že původcem určitého zákona je Bůh, že tedy existuje Boží zákon, například Desatero. (9, 34)

Vyvstává otázka: Co bylo dřív: morálka nebo zákony dané lidskou společností? Angličan Thomas Hobbes se domnívá, že dobro a zlo a jejich rozlišení bylo dáno teprve na základě zákona. Dále říká, že dříve, než byly dány zákony, neexistovala spravedlnost ani nespravedlnost. Každý lidský skutek je tedy svou povahou indiferentní, což znamená ani dobrý, ani špatný. Toto rozlišení pak pochází až od zákonodárce. Mravní zákony, především ty základní mají nadčasovou platnost. To je dáno přirozeností člověka a také cíli, k nimž člověk neustále směřuje. Přirozený zákon říká, jak má člověk jednat, aby byl ve shodě se svou přirozeností a s jejími cíli. Tyto cíle jsou v zásadě tři a

od nich se všechno ostatní odvozuje. Jde především o zachování sebe, zachování rodu a za třetí sklon k dobru, poznání pravdy, život ve společenství a vztah k přesažným skutečnostem. První dva cíle platí i pro zvířata, kdežto třetí pouze pro lidi. Člověk má rozum, je tedy na něm, aby jednal v souladu s cíly, které vyjadřuje jeho přirozenost a jeho sebeurčení. Základní pravidla, která poskytuje přirozený mravní zákon, však nestačí. Poučení, výuka a životní zkušenost jej nutně doplňují. (34)

Právo odděluje řád od chaosu, lidské bytí od zvířecího, svět osídlený od světa, který se k osídlení nehodil, smysl od ne-smyslu, význam od bezvýznamovosti. Právo pro každého a pro každý případ, jakož i pro všechno, co kdokoliv může učinit komukoliv jinému. Neústupné hledání etických principů bylo součástí zákonodárského úsilí. Lidem bylo třeba sdělit, že konání dobra je jejich povinností a že splnění povinnosti je dobrem. Nebylo však možné čekat, že lidé budou tuto povinnost plnit sami z vlastní iniciativy. Bylo třeba je k tomu přimět. Péče o řádný stát, jež byla kdysi složitým úkolem, v němž se odrážely především ambice státu, se v globálním měřítku zužuje na pouhé potírání zločinu. V tomto úkolu se přiděluje stále výsadnější a vlastně hlavní role taktice uvěznění. Proces uvěznění jako metoda, jak čelit reálným nebo domnělým hrozbám osobní bezpečnosti se dostává do ústředního postavení v boji se zločinem. Vystává etická otázka: Na jakém morálním základě lze někoho případně i tvrdě potrestat, aby se zcela jiným lidem zabránilo spáchat stejné skutky? Thomas Mathiesen píše, že trestní systém dnes zasahuje spíše "dno" než "vrchol" společnosti. Ti, kteří jsou většinou trestáni, jsou chudí a značně stigmatizovaní lidé, kteří potřebují spíše pomoc než trest. (3, 2).

1.8 Právo a morálka v postmoderní době

"Bez stanoveného, pevně daného práva bude platit pouze zákon džungle, která naplňuje strachem každého, kdo v ní bloudí. V džungli se nedá žít, protože v ní platí zákon silnějšího, rozum tam má ústa zacpaná roubíkem." Situace, v níž se lidé v postmoderní době ocitli, je horší než ta, kterou, podle Baumana, strašili moderní zastánci rozumného řádu. Dnes stojí lidé tváří v tvář situaci, která neguje zákonodárství

jako takové a popírá možnost a potřebu stanovení principů a zásad. Džungle zbavená všech zákonů, dokonce i zákona džungle. Morálka bez etiky. Na obzoru se podle Baumana rýsuje společnost bez morálky. V důsledku dlouhotrvající kampaně modernity, jejímž heslem bylo: "není morálky bez etiky" podle Baumana ukazuje, že svět bez etiky musí být totéž co svět bez morálky. (4, 5)

Bauman vidí etický zákon garantovaný trestními sankcemi jako rámec, který měl chránit morální standardy před rozpadem, ale byl spíše jen železnou klecí, která znemožňuje těmto standardům rozvoj. Podle Baumana je tedy možné, že se lidé od chvíle, kdy nebudou zahlceni starostmi o etické zákonodárství, budou moci nebo budou muset postavit tvář v tvář faktu morální autonomie, která znamená morální odpovědnost. Tedy odpovědnost, kterou nelze odejmout ani se jí nelze zříci. A možná že v tomtéž smyslu, v němž se podle Baumana zapsala modernita do dějin jako věk etiky, zapíše se postmoderní éra jako věk morálky. (4, 3)

1.9 Globalizace

1.9.1 Co je to globalizace

Globalizace je spontánní, neřízený proces stále intenzivnější integrace zemí světa v jediném ekonomickém systému. Pojem globalizace zahrnuje celou řadu sociálních, kulturních, politických a sociálně psychologických vztahů, které s procesem globalizace souvisejí. Mezinárodní měnový fond definuje globalizaci jako rostoucí ekonomickou vzájemnou závislost zemí ve světovém měřítku v důsledku rostoucího objemu a druhu přeshraničních transakcí zboží a služeb a toku mezinárodního kapitálu, jakož i rychlejšího a rozsáhlejšího šíření technologií. Podle Mezřického však tato charakteristika nezahrnuje důležitost komunikací, a to především internetu a masmédií. Právě nepřetržitý proud komunikací vede ke zrychlení všech společenských procesů, k transformaci času a prostoru. Vzdálené skutečnosti, ať ekonomické, či jiné, ovlivňují stále více životy obyvatel zemí vtažených do globalizačního procesu. (24, 26)

1.9.2 Pozitivní a negativní rysy globalizace

Hlavní rysy globalizačního procesu jsou podle Mezřického nebývalý růst objemu mezinárodně obchodovatelného zboží a služeb, stále rychlejší růst objemu, rychlosti a komplexity finančních a investičních toků, které opět zahrnuly rozvojové země, ty zvýšily svůj podíl na mezinárodním obchodu a tím se integrovaly do procesu globální ekonomiky. Uvolnění kontroly nad přesuny kapitálu, možnosti využívat komparativní výhody, jako například přechod od systému pevných směných kurzů k volně plovoucím kurzům v důsledku uvolnění vazby národních měn na dolar, vede ke vzniku stále většího počtu nadnárodních společností. Také v oblasti mocensko- politické organizace vznikají nové útvary nadnárodního charakteru nebo se posiluje význam organizací starších. Vzniká kultura postmoderny, která je hlavně působením masmédií otevřená navenek narozdíl od takzvané „první moderny,“ která byla národní, národně dostředivá, tedy uzavřená do sebe. Tyto charakteristiky globalizace vidí Mezřický jako

pozitivní. K negativním aspektům globalizace pak řadí nekontrolovaný transfer finančního kapitálu, který je několikanásobně vyšší než objem obchodovatelného zboží, což představuje riziko ekonomického kolapsu. Také roste nerovnost v přístupu k celkovému společenskému růstu, v důsledku rozvíjení infrastruktury, lépe zajištěných podmínek právní ochrany vlastnictví, odstranění korupce, politické stability, sociální koherence a podobně, což souvisí se schopnostmi vlád jednotlivých zemí zajistit předpoklady pro vstup zahraničních investorů. A to vzhledem k rozdílné úrovni zemí v těchto souvislostech některé země v přístupu k celkovému společenskému růstu znevýhodňuje. Dále jako negativní vidí Mezřický fakt, že i když stále roste nebo alespoň neklesá nezaměstnanost v rozvinutých průmyslových zemích. To má souvislost se stálými technickými inovacemi, lepšími metodami výrobního, obchodního a finančního managementu a také s přesunem výroby a služeb do zemí s různými komparativními výhodami. Globalizace také oslabuje roli národního státu. Zejména malé a střední státy ztrácejí vliv na chod ekonomiky a jsou stále více odkázány na libovůli nadnárodních společností a na rozhodování mezinárodních a světových organizací. Důležité je také připomenout dopad procesu globalizace na životní prostředí. Nadnárodní společnosti využívají komparativních výhod nízkých nákladů na ochranu životního prostředí a nízkých cen přírodních zdrojů v zemích s velkými zásobami nerostných surovin, lesního bohatství a energetických zdrojů, které nekladou tak přísné požadavky na ochranu životního prostředí a těžba těchto surovin stále stoupá. Tlak globálního trhu vede k destrukci tradičních zemědělských struktur, které jsou nahrazovány zemědělskou výrobou komerčně využitelných plodin. Tím se zvyšuje závislost zemí s tradičními venkovskými společnostmi na zahraničních trzích. V neposlední řadě dochází vlivem médií a informačních technologií v jednotlivých společnostech k prudkým společenským změnám a národní a kulturní společenství jsou tak vystavována globalizačním kulturním a sociálním šokům. (25)

1.10 Globální bezpečnostní problémy

Pod pojmem globalizace se může ukrývat ledasco, určitě označuje, že jsme všichni na sobě závislí. Odlehlost dnes ztratila svůj význam. Cokoliv se děje na daném místě může mít globální důsledky. Díky shromážděným zásobám, nástrojům a know-how se dosah lidské činnosti rozšířil v prostoru i čase do nekonečna. Nezávisle na tom, nakolik mohou být záměry konajících jednotlivců lokálně omezené, pokračovala by bez ohledu na globální aspekty nekontrolovatelně dál, přestože právě ty rozhodují o jejich úspěchu či porážce. To, co děláme (nebo čeho se zdržujeme), může mít vliv na životní podmínky (či smrt) lidí v místech, která nikdy nenavštívíme, a na generace, jež nikdy nepoznáme. (5)

Ivan Gabal ve své přednášce „Jaké jsou hlavní globální bezpečnostní problémy“ z roku 2005 vymezuje dva pojmy: Bezpečnostní hrozba a bezpečnostní riziko. Bezpečnostní hrozbu vidí jako potencionální problém, který ohrožuje podmínky lidské existence, přičemž člověk nedokáže předvídat, jaká je pravděpodobnost jejího dopadu nebo za jakých podmínek na něj tato hrozba udeří. Naproti tomu bezpečnostní riziko je taková hrozba, u které je člověk schopen identifikovat spouštěcí mechanismus, pravděpodobnost a okolnosti její realizace. Jestliže ji lidé dokáží rozpoznat, umí se jí i bránit. Schopnost obrany pak spočívá buďto v řešení příčin nebo v eliminaci symptomů. Jako mezník v počtu hrozeb plynoucích z globalizace vidí Gabal studenou válku, kdy v období do jejího konce se svět mohl obávat především jednoho globálního rizika a to rizika vzájemného napadení velmocí a hrozbě našeho vtažení do tohoto konfliktu, pravděpodobně realizovaného nukleárními zbraněmi, ale riziko tohoto konfliktu bylo celkově spíše nízké. V podmínkách studené války bylo možné kontrolovat bezpečnostní rizika mezi soupeřícími bloky, protože se obě strany snažily udržet rovnováhu vzájemného ohrožení a transparentnost svých útočných a obraných mechanismů, což bylo předmětem dohodnutého vzájemného kontrolního systému. Klíčem bezpečnosti byla rovnováha. S koncem studené války a tedy i s pádem komunismu přestalo existovat symetrické nepřátelství, symetrická obrana a symetrické soupeření. Konec studené války znamenal vznik dynamického a nesymetrického

prostředí. Nyní v podstatě existuje jedna supervelmoc a zacházení s ní vyžaduje podle Gabala jiný typ soupeření, v zásadě asymetrické chování. Hrozby a rizika jsou v současnosti definovány univerzálněji než předtím. Například porušování práva na informace, nechránění lidských práv nebo omezování individuálních svobod. V době studené války se před veřejností mnoho věcí tajilo. Dnes v zásadě všichni mají zájem na masivní univerzální komunikaci svého jednání a s ním spojených hrozeb. Komunikace je významnou součástí lidské činnosti a intenzivním nástrojem aktivity. S tím souvisí úloha médií v tomto procesu. Média jsou v tomto smyslu důležitým nástrojem asymetrických hrozeb, specificky pak hrozby terorismu, která se může dotknout všech, je to hrozba, která se může objevit kdykoliv a kdekoliv na světě a týká se stability globálních systémů. A pro univerzalizaci hrozeb jsou média klíčovým předpokladem. (13)

Obrana před globálními problémy má v současné době silné úskalí, které vyplývá z její preventivní povahy. Obrana se totiž realizuje v čase, kdy se ještě nic nestalo a bezprostředně se ani neděje. Hrozba není realizována, existuje jenom riziko. Zásadní etickou otázkou je: „Jaká je úroveň rizika, je zásah adekvátní vůči vývoji rizika nebo není?“ Taktickou součástí obrany před tímto typem rizik je pak komunikace s veřejností a médii, protože obrana v tomto smyslu je politikou ve veřejném zájmu, v zájmu bezpečnosti lidí, státu, demokracie, hodnot a majetku. Kdo nemá informace, neví, že mu něco hrozí. O riziku ví jen ti, kteří mají informace a dokáží je v reálném čase analyzovat. Proto je zde tak klíčová spolupráce s médii a veřejností, v demokratických podmínkách by totiž obrana měla záviset na veřejné podpoře. (13, 26)

1.10.1 Terorismus

V souvislosti s rostoucím vlivem náboženství na světovou politiku a veřejný život a rozvojem globalizace a modernizace společnosti nabývají některá tradiční náboženství v rukách fundamentalistů až fanatiků militantních rysů. Příkladem může být

hnutí Talibán, které se pod záminkou oživení islámských tradic a až absurdním výkladem Koránu proslavilo násilím páchaným ve jménu Alláha. Přihlásilo se k džihádu, tedy svaté válce, díky níž by se měl stát islám světovým náboženstvím a jako nástroj si zvolilo terorismus. (18)

„Terorismus je obecně chápán jako násilná metoda činnosti extremistických hnutí, pro kterou je typické organizované a plánovité destruování a vraždění nebo hrozba těmito postupy k zavraždění a vydírání státních orgánů, obyvatelstva, za účelem dosažení určitých, ať již politických, národnostních či jiných cílů dané teroristické organizace.“ (18)

Terorismus je globální jev, který se v současné době bohužel neomezuje jen na určitý region, ale může v podstatě zasáhnout jakoukoliv zemi světa. Boj proti němu se celosvětově stal prioritou hlavně po událostech z 11. září roku 2001 v USA. Od vstupu koaličních vojsk do Iráku v roce 2003 se ukazuje, že teroristickými útoky páchanými islámskými radikály jsou ohroženy zejména USA a jejich evropští spojenci, kteří se angažují v koaličních jednotkách a zároveň působí na území Iráku a Afghánistánu a dále pak ty islámské země, které dle názoru islámských radikálů a extremistů podporují politiku USA na Blízkém východě. V roce 2004 se podle Chmelíka v některých státech Evropské unie zhoršila bezpečnostní situace vlivem rostoucích projevů islámského extremismu. Proto se prioritní oblastí boje proti terorismu stala právě problematika islámského extremismu. (17, 18)

1.10.2 Obchod se zbraněmi

S tímto negativním globálním jevem souvisí i problém nelegálního obchodu se zbraněmi. V rámci Evropy vývoj kriminality ovlivnil významným způsobem kolaps Sovětského svazu. Tím snad nejvýznamnějším faktorem při vystupňování nezákonných dodávek zbraní od konce studené války byla transformace bývalého sovětského bloku a její vliv na tamní výrobce zbraní. Prakticky každá země ve střední a východní Evropě má průmysl výroby ručních zbraní. Po rozpadu Sovětského svazu se tyto společnosti na výrobu zbraní obrátily na exportní trhy. Tytéž síly, které podněcují export z bývalého

sovětského bloku, pomáhají živit trh s použitým zbožím, s vyřazenou nebo přebytečnou výstrojí pozemních a vzdušných sil z komunistické éry. K dalšímu významnému přívalu ručních zbraní z vládních arzenálů na trh došlo v Iráku po pádu režimu Saddáma Husajna, kdy se po Iráku a pravděpodobně i po sousedních zemích rozptýlilo sedm až osm milionů kusů ručních zbraní. Jsou mezi nimi i složité zbraně jako přenosné protiletectvé systémy, které dokáží sestřelit nízko letící letadlo. Jednu z nejnebezpečnějších kriminálních aktivit mezinárodního organizovaného zločinu představuje nezákonný obchod s jaderným materiálem. Expanzi zločinu tohoto původu do celého světa globalizace jak umožnila, tak urychlila. (28)

Snadné nakupování zbraní v tisícovkách nelegálních odbytišť k podporování nezákonného obchodu s použitým nebo novým zbožím je morální a etickou otázkou procesu globalizace. A pokusy vlád omezit tuto poptávku nebo kontrolovat mezinárodní obchod se zbraněmi nejsou úspěšné. V současné postmoderní společnosti není pro žádnou například zločineckou organizaci nikde ve světě problém získat si zbraně, které potřebuje. (28, 18).

1.10.3 Extremismus

Další hrozbou v globálním měřítku se stává extremismus. Slovo extremismus se stalo běžnou součástí naší slovní zásoby. V první polovině devadesátých let dvacátého století se s ním česká společnost setkávala nově a byla jím zaskočena a šokována. Vnímala projevy organizované intolerance, programově hlášené národnostní a rasové zášti jako velmi vážné ohrožení. A to tím spíše, že si sama nemohla být jista, jak se vlastně bude vyvíjet. (17, 11)

Extremismus ve své podstatě znamená odmítání demokracie. Je to soubor postojů a činností útočících proti společenskému uspořádání, principům zakotveným ústavou a zákony, proti parlamentně demokratické formě vlády a humanitním principům. Mnoho vlivných extremistických uskupení a postojů se hlásí k nějaké historické tradici. Radikální ultralevice se hlásí ke komunistickému hnutí včetně období, ve kterém

provozovalo totalitární režim. Proti tomu radikální ultrapravice, tedy neonacisté či neofašisté, se pak hlásí k takzvanému hnědému totalitarismu a nezanedbatelná část českých pravicových extremistů se hlásí k tradici meziválečného fašismu. V českém prostředí se mnohem více zdůrazňuje nebezpečí pravicového extremismu, nicméně plíživý levicový extremismus je brán jako hrozba návratu k socialismu. I tady lze spatřovat latentní nebezpečí pro páchání trestné činnosti, což do jisté míry opodstatňuje jejich sledování a monitorování bezpečnostními složkami. S činností těchto skupin se pojí problém vymezení hranic mezi zákonným a nezákonným; resp. kam až sahá právo na svobodu projevu v demokracii a do jaké míry jsou určité projevy společensky nebezpečné. Oba tyto proudy spojuje fakt, že vychází z myšlenek organizované intolerance. Ať už jsou jejím předmětem rasismus, antisemitismus, šovinistický nacionalismus, kmenový nacionalismus, xenofobie nebo strach z multikulturní společnosti. (17, 11)

1.11 Proces globalizace a náboženství

Globalizace vyvolává ve společnosti soupeření a vytváří rozdíly na základě nejasných a neustále se měnících kritérií. Bauman soudí, že globalizace nejenže vytváří chaos, ale děje se jaksí mimochodem našeho konání, a klade otázku, zda to tak musí být a zda existuje naděje na nějakou pozitivní globalizaci.(37).

Jedním z charakteristických globálních jevů je podle Tomáše Halíka celosvětový masivní návrat náboženství do veřejného a politického života. V posledních desetiletích se zdálo, že sekularizací společnosti víra a náboženský život upadá nebo dokonce zaniká. Podle německého sociologa Thomase Luckmanna však víra v sekularizované moderní společnosti neupadá ani nemizí, ale stěhuje se z veřejného do soukromého života lidí. Náboženství vlivem globalizace nezaniká, ale stává se „neviditelným.“ Globalizace pak vede podle Halíka k náboženské pluralitě, šíří se jak náboženský individualismus, tak alternativní formy náboženství. Jinými slovy, lidé mají stále potřebu věřit, ale nejsou ochotni plně se ztotožnit s tradičními církevními institucemi,

což vede ke vzniku takzvaných nových náboženských hnutí. Americký sociolog Mark Juergensmeyer popisuje snahu těchto náboženství zasahovat aktivně do veřejného života a prosazovat mravnost v politice. (14)

Se vznikem a rozvojem takzvaných nových náboženských hnutí vyvstává otázka sekt, fundamentalismu a fanatismu. Sekty jsou charakterizovány jako uzavřené politické nebo náboženské skupiny. K jejich vzniku napomáhá trend dnešní, tedy postmoderní doby: Propojování tradičních náboženských směrů s psychologií, esoterikou, astrologií a podobně. V důsledku sekularizace společnosti lidé tápou a ve snaze někam patřit se upínají k těmto splečenstvím, tedy sektám (podle některých odborníků však každé náboženství začíná původně jako sekta a až později se rozvine nebo dozraje v náboženství), či k takzvaným „novým vůdcům,“ kteří těží z možností, které dnešní doba v tomto ohledu nabízí. V náboženské oblasti se zdá, že některá nová náboženská hnutí mají ve své radikalitě blízko k fundamentalismu, zatímco tradiční náboženské instituce díky svým tisíciletým dějinným zkušenostem bývají někdy více schopny se adaptovat na různé kulturní podmínky a jsou dokonce často ochotnější k dialogu s ostatními a k rozumným kompromisům. Podle Halíka je fundamentalismus reakcí jednotlivců i skupin na znejišťující složitost života v globalizujícím se světě a na údajné nebo skutečné ohrožení individuální či skupinové identity „zestejňujícím“ tlakem globální kultury. Ne každý fundamentalismus vede k fanatismu a je třeba rozlišovat mezi „tichými fanatiky“ a fanatiky ochotnými sáhnout ve svém fanatismu k násilí. (10, 14)

1.12 Etika a humánnost ekologie

Vztah člověka k přírodě vždy formovalo náboženství, jakási předepsaná pravda, která udávala jeho postoj k ostatním živým organismům. Židovsko-křesťanská tradice vedla k vytvoření duality mezi člověkem a přírodou a poskytovala mu přesvědčení, že vykořisťování přírody není žádným zlem, například na rozdíl od hinduismu, který učí

vážít si každého živého tvora kvůli karmě. Otázkou dnešní doby je boj za práva zvířat či obecně za práva přírody. (19, 22)

Globálním problémem v oblasti ekologie je nehumánní užívání přírody člověkem, které v procesu globalizace nabírá mnohdy hroživých rozměrů, jako je ničení přírodního bohatství těžbou nerostných surovin, kácení deštných pralesů, lov ohrožených druhů zvířat, nehumánní zacházení se zvířaty a podobně. Například v rozvojových zemích, které nemají důslednou legislativní úpravu zacházení s přírodním bohatstvím, se od šedesátých let minulého století zmenšila plocha subtropických lesů o dvacet procent. Na globální úrovni není ochrana lesního bohatství zajištěna téměř vůbec, i když některé státy se o to pokoušejí. Světové pralesy mizí znepokojujícím tempem. Ze všech původních pralesů je amazonský deštný prales největší a co se týče množství živých druhů také nejrozmanitější. Amazonie je též domovem 20 milionů lidí včetně 400 různých přírodních národů. Jedno z největších nebezpečí, kterému dnes amazonský deštný prales čelí, je ilegální a destruktivní těžba vzácného dřeva. Hnán snahou o levnou dodávku mahagonu a dalších topických dřev doma i v zahraničí představuje ilegální obchod dřevem hlavní faktor při ničení pralesa. Samotná brazilská vláda odhaduje, že celých 80 procent veškeré těžby dřeva v Amazonii je ilegální. Ze dřeva, které se v Amazonii vytěží, je navíc celých 70 procent zničeno na pilách a drtičkách, kde končí jako nepoužitelný odpad nebo piliny. Avšak těžba dřeva je jen začátek. Vybudováním cest a silnic do nitra pralesů otevírá dřevařský průmysl dveře další exploataci. Ruku v ruce s ním pokračuje mýcení pralesa pro získání půdy pro zemědělské účely, lov a těžbu nerostů. (22)

Jak se těžařské firmy posouvají dále a dále do nitra pralesů, ohrožuje tento tlak samotnou existenci mnoha národů a původních kultur. Je nasnadě, že mnoho těchto kultur, zvířat i rostlinných druhů může být navždy ztraceno. Ačkoliv brazilský zákon deklaruje úplnou ochranu teritorií původních národů, zatím pouze polovina území těchto indiánských kmenů byla vyznačena. Indiáni kmene Deni již 20 let čekají, až jejich území bude řádně ohraničeno. Tropický deštný prales má největší počet druhů organismů (2/3 všech známých rostlin), většina z nich je nejspíše dosud nepoznána, ale důsledkem je, že ubývají a ničí se ekologický cyklus. Taky klesá kultura lidí žijících v

pralesích. Přirozená obnova pralesa na místě, které bylo exploatováno a zničeno člověkem, je otázkou staletí až tisíciletí. Člověk sám pro ni může udělat jen minimum. Tropické deštné pralesy se nazývají "klenoty Země", "plíce Země". Také tropické deštné lesy se nazývají 'největší lékárna světa' pro výskyt velkého počtu přírodních léčiv. Téměř polovina užívaných léků pochází z tropických deštných pralesů. Vědci doufají, že zde bude v budoucnu objevena řada dalších léků. (19, 33)

S úbytkem deštných pralesů souvisí úbytek organismů, které v nich žijí. Odborníci odhadují, že se jedná téměř o polovinu až dvě třetiny druhů, které postupně vymírají přímo úměrně s mizícími lesy. Oteplování vod v oceánech jako důsledek klimatických změn na planetě může například způsobit zmizení planktonu. Tyto mikroskopické organismy jsou nejen zdrojem mořského života, ale kromě toho také absorbují velkou část kysličníku uhličitého z atmosféry. Vinou oteplování, které ohrožuje život na planetě, může zůstat plankton bez výživy. Konečným důsledkem může být katastrofální dopad na mořské prostředí, neboť plankton je základem potravního řetězce obyvatel oceánů. Planktonem se živí ti nejmenší živočichové a sami následně slouží za potravu větším tvorům-rybám nebo dokonce velkým kytovcům, například velrybám. Také ropné havárie ohrožují přírodní rezervace. Ropné tankery a především jejich zastaralost jsou velkou hrozbou oceánů a pobřežních oblastí. Následky ropné havárie závažným způsobem ničí ráz přírody a odstraňují se jen velmi těžko.

Celkový vývoj světa je podmíněn především společností a ta je i původcem současné ekologické krize, faktem ovšem zůstává, že i lidstvo je přirozenou součástí přírody. Slušné zacházení s přírodou je nutné prosazovat jako jedno z lidských práv, tedy právo na neporušenou přírodu. Země není nevyčerpatelným zdrojem. Negativní důsledky lidského konání si uvědomuje čím dál více lidí, je proto nutné myslet globálně a jednat lokálně. (19, 33)

1.12.1 Ekoetika a náboženství

Obecná etická teorie se zabývá normativy, které regulují postoje a jednání člověka. Současná filosofie rozlišuje obecnou etickou teorii a etickou metateorii. První se zabývá pravidly a principy etického jednání a druhá tyto principy odvozuje a zdůvodňuje. Už v nejstarší řecké filosofii se vynořil problém optimálního postoje člověka ke světu a k lidem. Tento postoj zahrnuje určitá pravidla jednání, v pozadí zde působí idea, že člověk spontánně usiluje o to, aby žil a jednal způsobem, který mu přináší uspokojení a naplňuje ho pocitem štěstí. To souvisí s chováním člověka k přírodě, kterým se zabývá ekoetika jako rozšíření obecné etiky. Tyto vztahy bývají v tradičním pojetí etiky často opomíjeny. Důležitým dokladem původní etické zkušenosti s přírodou jsou názory obsažené v některých nejstarších náboženských systémech. Bohatství a rozmanitost náboženských tradic to dosvědčují. Například v židovsko-křesťanské tradici můžeme najít řadu dokladů o posvátné dimenzi přírody. Toto hledisko je vyjádřeno například v žalmech:

„Hospodinu náleží země i to, co je na ní,
svět i ti, kdo ho obývají“ (Ž 24,11)

„V jeho ruce jsou hlubiny země
a jemu patří výšiny hor“ (Ž 95,41)

Země v tomto biblickém chápání je dominium Boha, a nikoliv člověka. Jemu je jen svěřena, aby ji obdělával. „Hospodin Bůh postavil člověka do zahrady Edenu, aby ji obdělával a střežil“ (Gen 2,15). Ve Starém zákoně však nacházíme zprávu o stvoření, na základě které se někteří autoři odvolávají na to, že postoj člověka přivlastňujícího si zemi jako své panství má svůj původ zde: „Ať lidé panují nad mořskými rybami a nad nebeským ptactvem, nad zvířaty a nad celou zemí i nad každým plazem plazícím se po zemi“ (Gen 1,26). Jde však o výklad textu. Pokud si chce člověk vyvodit, že je vládcem

přírody nebo pochopí, že vlada přírodě znamená nikoliv absolutní vlastnictví, ale vládu jemu svěřenou, jako bylo například ve středověku svěřováno léno zasloužilým osobám. Ublížovat přírodě tedy znamená pohrdat Stvořitelem. V primitivních formách náboženství se vyskytuje i kult bohyně matky, která je pokládána za pramen života. Úcta k přírodě je zahrnuta i v islámu. Prorok Mohamed říká, že svět je zelený a krásný a Bůh vás pověřil, abyste ho spravovali. Rovněž hinduistické náboženství pokládá věci přírody za něco posvátného. V sikhismu, jedné odrůdě hinduismu, nacházíme výrok jeho zakladatele Guru Nanaka: „Vzduch je životní síla, voda náš prapředek, ohromná země je matka všech, den a noc jsou chůvy laskající vše stvořené.“ (30,15).

1.12.2 Ekologická etika

Etika, jak už bylo řečeno, je soubor zásad a pravidel, které člověku naznačují, jak by se měl chovat ve svém kontaktu s druhými. Představa ekologické etiky je obdobná. Jde o soubor zásad a pravidel, která člověku ukazují, jak by se měl chovat ve svém obcování se vším mimolidským světem. Vzhledem k možnostem, kterých lidstvo nejméně od 17. století nabylo, se příslušníci evropské kultury domnívali, že příroda nemá žádný výrazný smysl, práva a že tedy není nutné na ni brát ohled. Podle nich (nás) existuje mimolidský svět jen k lidskému užítku a jediná práva k jeho užívání se odvozují od práv jiných subjektů na jeho užívání. Není důvod, proč nekácet, netěžit, nelovit a podobně, pokud nezasáhnete práva někoho jiného. Pokud se dnes hovoří o ekologické krizi, tak proto, že s touto primitivní, ale samozřejmou etikou dál nevystačíme. Poškození našeho životního prostředí neustále pokračuje a prohlubuje se. Stále více se ukazuje, že lidstvo je stále méně ochotno zpomalit růst své spotřební úrovně. Něco se děje s lidskými vztahy, co ničí naše přirozené zábrany a přetváří člověka v hrozbu. Možná by úspěšným řešením problematiky ekologického ohrožení mohla být obnova přirozených vztahů, které jsou podstatou ekologické etiky. (20, 37)

Po tisíciletí připadalo lidem samozřejmé, že budou mít jen tolik, kolik měli jejich předkové. Dnes je samozřejmé právo na dostatek a nadbytek. Potřeba se stala z nástroje uspokojení potřeb klíčem ke štěstí a vytvořila nekonečný nárok, který nutně

ohrožuje ekologickou stabilitu Země. Dnešní spotřební explozi pak násobí technika, protože nekonečná přání už nejsou možností jen pro privilegované vrstvy, ale širokého středního stavu. Technologická revoluce násobí lidskou schopnost si nejenom přát, nýbrž si i svá přání plnit. Je nutné neustále hledat pravidla trvale udržitelného soužití jednoho s druhým i nás všech s přírodou jako celkem. (30, 20, 37)

1.13 Bioetika

Název bioetika pochází z řeckého bios-život a éthos-mrav. Je to odvětví aplikované etiky, jehož snahou je zkoumat či vymezovat principy lidského chování souvisejícího zejména s otázkami medicíny a nakládání s lidským životem. V širším slova smyslu se bioetika neomezuje na otázky spojené s medicínou, nýbrž zahrnuje všechny morální problémy, které se týkají života jako takového, nikoliv však jeho náplně či smyslu. Bioetika zahrnuje širší oblast problémů než starší lékařská etika, která se zaměřuje především na vztahy mezi lékařem a pacientem. Je pro ni charakteristická interdisciplinarita, neboť se pohybuje mezi filosofií a etikou (popřípadě teologií), medicínou, psychologií, právem či ekologií. Přestože mnohé otázky, kterým se věnuje bioetika, jsou staré jako filosofie sama, je bioetika poměrně mladou disciplínou. Její vznik je spojován s šedesátými léty dvacátého století, která s novými technologiemi soustředila do lidských rukou velkou část moci nad životem. Směry, ze kterých bioetika vychází a často bývají stavěny do protikladu, jsou utilitarismus, který hodnotí činy podle následků a za správné považuje jednání, jež přinese co největší blaho pro co nejvíce osob, a deontologický směr, jehož zastánci kladou důraz, někdy s odvoláním na Kanta, na lidskou důstojnost a nezadatelná práva. Jako aplikace bioetiky bývá označována lékařská etika, která definuje vztahy a modely chování mezi lékařem a pacientem. Zakladatelem lékařské etiky a tvůrcem prvního etického kodexu lékařské vědy je Hippokrates. Z hypokratovy přísahy byl v roce 1948 odvozen lékařský slib. Jedním z prvních dokumentů, který se zabýval etikou v oblasti lékařství, je Norimberský kodex, který vznikl jako ochrana před ideologizací zdravotní péče, ke

keré docházelo za druhé světové války. V roce 1993 byly v Ženevě vydány Mezinárodní etické směrnice pro biomedicínský výzkum zahrnující lidské účastníky. Připravila je Rada pro mezinárodní organizaci lékařských věd ve spolupráci se Světovou zdravotnickou organizací. Tento dokument obsahuje Obecné etické zásady: prospěšnost, neškodlivost a spravedlnost. Určitým přelomem se stal rok 1996, kdy byla Radou Evropy schválena Konvence o ochraně lidských práv a důstojnosti člověka s ohledem na aplikaci biologie a medicíny, známá také jako Konvence o biomedicíně. Tento text shrnuje dosavadní úsilí a předznamenává další vývoj, zejména posun v oblasti národních etických i právních norem. (29, 21)

Mezi nejdiskutovanější bioetické otázky patří například témata eutanázie, klonování, umělého přerušeni těhotenství nebo otázka umělého oplodnění. Eutanazie vychází z řeckého eu-thanatos, což v překladu znamená „dobrá smrt.“ Má tedy člověk právo na důstojnou smrt? A jaká smrt je opravdu důstojná? Existují kritéria, která by eutanázii eticky ospravedlňovala? V České republice není eutanazie legalizována. Jedním z hlavních důvodů je, že se nenašla možnost, jak odstranit zdroje jejího možného zneužití. Naproti tomu bylo umělé oplodnění legislativně ošetřeno a nyní se v rámci reformy zdravotnictví uvažuje o její úpravě. Podle časopisu Bioetika tato reforma nezahrnuje možnost umělého oplodnění pro ženy žijící bez partnera, ale naopak zůstává možnost likvidovat embrya i bez souhlasu neplodného páru, což představuje hlavní etické a morální dilema umělého oplodnění. Od kdy je biologická danost počátku lidského života? S oplodněním in vitro souvisí otázka přebytečných embryí, která vytváří tlak na jejich využívání pro pokusy, případně dárcovství kmenových buněk a klonování. Je terapeutické klonování eticky přípustné, když nevznikají celé geneticky identické organismy? Dalším morálním dilematem je umělé přerušeni těhotenství. Problémem je určit, kdy se plod stává osobou-člověkem, protože v tu chvíli se na něj vztahuje klauzule práva na život. Má žena právo rozhodnout se, zda si dítě ponechá? Které skutečnost lze považovat za eticky přijatelné pro ukončení těhotenství? Těhotenství po znásilnění? Ekonomické faktory? (36)

1.14 Proces globalizace a stárnutí populace

Stáří a stárnutí člověka a lidské společnosti se stávají čím dál tím víc nepřehlédnutelnou skutečností. Jedná se o fenomén zasahující postupně do všech sfér individuálního i společenského života. Stárnoucí populace je jedním ze dvou klíčových demografických problémů, které jsou charakteristické pro soudobý vývoj situace ve světě. Ruku v ruce se sníženou porodností a plodností se stárnutí populace bezprostředně dotýká stále se zvyšujícího podílu osob, jejichž životní i ekonomické aktivity jsou ve větší míře závislé na osobách žijících v produktivním věku. S prodlužováním lidského života se akcelerují potencionální problémy spojené s nesoběstačností starých lidí, a to jak na úrovni rodinné péče, tak z pohledu zdravotnické a sociální péče. (6)

S ohledem na demografický vývoj může stávající systém vést k podstatnému zvýšení veřejných výdajů, zejména na důchody. Stárnutí obyvatelstva může přinést i určité úspory (např. ve školství nebo v rodičovsko-sociální oblasti). Celkově však veřejné finance budou střednědobě zatíženy. Je proto třeba provést reformy, které by státu umožnily přizpůsobit se nové demografické situaci. Ekonomické a sociální dopady stárnutí naší populace se prohlubují a finanční zdroje jsou omezené. Stárnutí populace a život ve stáří je široké téma, které se dotýká většiny oblastí života, veřejných služeb a ve své podstatě se dotýká každého z nás. Porodnost v České republice trvale klesala od roku 1980 až do poloviny devadesátých let. Od té doby pak stagnuje na mimořádně nízké úrovni, nejnižší v historii a jedné z nejnižších na světě. V roce 2004 žilo v ČR 14% občanů starších 65 let. V roce 2030 by měli podle odhadů ČSÚ tyto občany tvořit 22,8 % a v roce 2050 pak 31,3 % populace České republiky, což představuje přibližně 3 miliony osob. Počet lidí ve věku 85 a více let by měl do roku 2050 stoupnout přibližně na půl milionu. K řešení situace by mohli přispět dvě řešení. Jedním z nich je zcela reformovat důchodový systém, a hlavně postupně posunovat věk odchodu do důchodu. Na mezinárodním poli byly vypracovány dokumenty, obsahující konkrétní návrhy na řešení problematiky stárnutí a stáří. Především se jedná o "Mezinárodní akční plán pro problematiku stárnutí" (vypracovaný ve Vídni a přijatý Valným shromážděním OSN

v roce 1982), a "Zásady OSN pro seniory", přijaté v roce 1991. Posledním stěžejním dokumentem OSN jsou závěry II. světového shromáždění o stárnutí, konaného v Madridu v roce 2002, které vytyčují mezinárodní plán přípravy na stárnutí." (23)

Jaký vliv má společenské klima postmoderní doby na populaci seniorů? Podle Ústavu sociálního lékařství v Plzni, který v roce 2001 provedl průzkum zaměřený na mezigenerační solidaritu a vzájemné pochopení se 74 procent respondentů ve věku 35 let domnívá, že stáří není přínosem pro společnost. Pouze 15 procent lidí ve věku 35 let hodnotilo stáří jako přínos a uznávalo moudrost a pomoc, zásluhy a morální vstřícnost. Znakem dnešní společnosti je tvrdý individualismus, úsilí dosáhnout vzdělání a vytvoření osobitého životního stylu. Nedaří se dosahovat kvalitních vzájemných lidských vztahů, protože se vytrácí schopnost pochopení, že člověk potřebuje žít s druhými, pro druhé. Jako by postmoderní společnost byla nemocná a chyběla jí snaha o kulturu lidství. Vytrácí se láska k člověku a pochopení pro odlišnosti druhých. Také mění se struktura rodiny dosud nevytvořila novou roli pro starého člověka. Stát částečně převzal některé rodinné funkce, ale zapomíná se na podporu těm rodinám, které jsou ochotné dále poskytovat péči svým rodičům i ve vysokém věku. Střední generace necítí zodpovědnost připravit se na vlastní stáří ani vést své děti k úctě ke stáří. Objevil se nový termín ageismus, tedy diskriminace na základě věku. Současně zahrnuje negativní představy o stáří. Vznikají mýty jako: stáří je ekonomická zátěž, staří lidé jsou všichni stejní, staří nemají, čím by naši společnosti mohli přispět nebo stáří je nemoc. Lidský vývoj se rozdělil podle věkových kategorií, každé se přisoudila nějaká role a stále častěji se stává, že jednotlivé věkové skupiny se spolu nedokáží domluvit, vzájemně si porozumět, a snad nejvíce se tento jev projevuje vůči starší generaci. Stále častěji je upozorňováno na nevhodné chování mladší generace vůči starší, na přestupky v tomto směru i ve zdravotnických zařízeních, při jednání na úřadech a podobně. (32, 12)

Objevují se však i názory, že stárnutí populace není tragédií, nýbrž požehnáním. Starší pracovníci mohou být vysoce motivovaní a v řadě oblastí i produktivnější než mladší. Starší populace bude mít řadu výhod, které mladší nemá. Bude se v ní vyskytovat méně zločinu, protože nejvíce zločinů páchají mladí. Bude politicky

stabilnější, protože staří s životní moudrostí jsou méně náchylní k revolucím. Lidé budou žít déle než v minulosti, budou mít zdravější život, budou vzdělanější, s větší zkušeností, vyšší produktivitou, budou se těšit lepší technologii. Stárnoucí společnost bude zlatou érou, z níž bychom se měli radovat. Prodloužení střední délky života ve většině společností v průběhu posledního století je nejúspěšnější pokrok, jaký naše planeta zažila. Měli bychom si jej vážit. (23)

1.15 Proces globalizace a občanská společnost

Proces globalizace má mimo jiné i svou politickou rovinu, a to nejen ve smyslu kooperace národních států mezi sebou, ale i v rovině nestátních organizací, které v dnešní době vytvářejí základ infrastruktury globální občanské společnosti. Stejně tak, jako je s genezí moderních národních států a s demokratizací úzce spjat vznik občanské společnosti, je možno reflektovat na úrovni globální i postupné seskupování nevládních organizací, které se stávají hlavními kameny globální občanské společnosti. (27, 16)

S procesem globalizace je spojen proces takzvané radikální demokratizace. Radikálně demokratický přístup pohlíží na současný mezinárodní systém jako prostředek, skrze nějž globální elita realizuje své zájmy. Tento přístup je někdy také nazýván jako projekt nové politiky a vyžaduje zásadní strukturální, hodnotovou a institucionální reformu, přičemž v současném stavu pouze zdůrazňuje aktuální globální nerovnosti. Jako jakýsi protipól k tomuto konceptu se jeví přístup liberálního internacionalismu, který se nepokouší o realizaci radikální demokratické vize přímé participace. Toto pojetí občanské společnosti spíše staví na ideji převedení již vyzkoušených a ověřených konceptů liberální demokracie na globální úroveň. Spokojuje se pouze s kontrolní úlohou občanské společnosti, jejímž základním cílem je dosažení vyšší transparentnosti mezinárodních vládních organizací. Instrukce a organizace občanské společnosti tak svou vlastní zainteresovaností do struktur globálního vládnutí mají vytvářet kontrolní segment, jehož hlavní funkcí má být legitimizace již fungujících struktur. Organizace transnacionální občanské společnosti

svou participací na výkonu rozhodnutí zajistí tedy vyšší transparentnost a zejména také odpovědnost aktérů globálního vládnutí. Podle kritiků tohoto přístupu je zde demokracie vymezena jen jako soubor institucí, přičemž vliv občanské participace je zcela opomíjen. Jako průsečík těchto dvou koncepcí se může jevit tzv. deliberativní přístup, který ve své podstatě kombinuje prvky obou výše zmíněných koncepcí. Na jedné straně si je vědom nutnosti nalezení vhodných organizačních struktur a institucí globální vlády, občanskou společnost však neodsouvá do pozadí a participační faktor se stává také jedním ze základů tohoto přístupu. (31, 35, 27)

Občanská společnost by měla vytvářet prostor, ve kterém dochází k hledání, pojmenovávání a ověřování společenských hodnot, zájmů a priorit, čímž vytváří společenské zdroje moci a vlády, jíž tímto poskytuje morální základ a legitimitu. S tím také souvisí její participativní funkce, jež představuje mimo jiné efektivní mobilizaci lidských zdrojů. Tedy měla by umožňovat rychlejší a účinnější zapojení občanů do veřejného dění. V neposlední řadě by měla mít občanská společnost integrativní funkci, kdy si lidé uvědomí, že na to, aby něčeho na veřejnosti dosáhli, se musí spojit s někým druhým. (27)

Občané však mnohdy nevěří, že by byli schopni nějakým zásadním způsobem ovlivnit státní orgány nebo politiku státu. V České republice je to spojeno především s dědictvím minulosti našeho státu, což vyplývá z většiny polistopadových průzkumů veřejného mínění, které ukazují na politickou apatii, neinformovanost nebo nemožnost občanské společnosti. K tomu, aby se mohla plně rozvinout ve vyspělou otevřenou občanskou společnost, potřebuje být společností sebevědomých, autonomních a tedy odpovědných a sebekritických občanů. V tom spočívá její síla a hodnota: jak její efektivnost a rezistentnost vůči tyranii, tak i její dobrovolnost a svoboda. Je to společnost, jež je založena na důvěře v abstraktní principy, které umožňují lidem vzájemně spolupracovat především tehdy, jsou-li k sobě navzájem slušní a zdvořilí, i když jejich záměry mohou být mnohdy neslučitelné. Mají-li občanské organizace dosáhnout svých vytyčených cílů, pak jednou z hlavních podmínek je nejen volba správné organizační struktury, jež umožní jejich následné realizování, ale také

společný zájem, který je vzájemný a nejpřednější a vede k efektivní participaci občanské společnosti na veřejném dění. (35, 27, 31)

2. Cíle práce a hypotézy

2.1 Cíle práce

1. Zjistit názor vybraného vzorku populace na perspektivu morálky v postupující globalizaci světa.
2. Zjistit, jaké má společnost povědomí o problematice procesu globalizace.

2.2 Hypotézy

1. hypotéza

Proces globalizace dnešního světa má ve svých důsledcích především negativní vliv na morální úroveň společnosti.

2. hypotéza

Společnost má nízké povědomí o problematice procesu globalizace.

3. Metodika a charakteristika výzkumného souboru

3.1 Výzkumná metoda

Ke sběru dat týkajících se informovanosti společnosti o problematice procesu globalizace a jeho vlivu na úroveň morálky ve společnosti byla použita metoda kvantitativního sběru dat, kdy technikou sběru dat byl dotazník. Dotazník obsahoval 21 otázek, z čehož 10 bylo uzavřených, 7 otevřených a 3 polootevřené. Takto získané informace byly po zpracování a převedení na procenta znázorněny pomocí sloupcových grafů. Otázkami 1-3 jsem zjišťovala pohlaví, věk a vzdělání respondentů. Otázky 4, 5 a 6 se týkaly změn morálního klimatu ve společnosti, důvodů, proč tomu tak je a způsobů, kterými se tyto změny ve společnosti projeví. Otázkami 7, 8, 9 a 10 jsem zjišťovala, zda respondenti rozumí pojmu globalizace, jak chápou proces globalizace, které jevy by v souvislosti s tímto procesem označili jako pozitivní a které jako negativní. Otázky 11 a 12 byly zaměřeny na změny klimatu na zeměkouli a v souvislosti s tím i na globální oteplování, které se změnami klimatu úzce souvisí. Pomocí otázky číslo 13 v dotazníku jsem zjišťovala názor respondentů na možnost vzniku válečného konfliktu zapříčiněného nedostatkem vody a potravin v Africe. Pomocí otázek 14, 15 a 16 jsem zjišťovala, zda se respondenti cítí být jako občané České republiky ohroženi teroristickým útokem, zda by byli ochotni se v rámci boje proti terorismu vzdát některých návyků či podstoupit ztrátu soukromí (například při kontrolách na letištích, odposlechu mobilních telefonů a podobně) nebo tolerovat různá preventivní opatření, která dříve neměla opodstatnění, a dále jsem zjišťovala názor respondentů na to, zda by Česká republika měla fungovat jako aktivní součást kolektivní bezpečnostní ochrany například tím, že bude na naše území umístěno bezpečnostní monitorovací zařízení – radar. Následující tři otázky (17, 18, 19) se týkaly pojmu občanská společnost, jeho definici, kdy měli respondenti vlastními slovy vyjádřit, co podle nich tento pojem vyjadřuje, zda by byli ochotni se v takovém společenství angažovat, pokud by umožňovalo větší participaci občanů na veřejném dění a také jakým způsobem lze, podle respondentů, nejnázorněji ovlivnit veřejné dění. Otázky 20 a 21 se týkaly názoru

respondentů na to, zda může mít v dnešní době církev pozitivní vliv na formování novodobé morálky a jakým způsobem lze tento vliv uplatnit.

Formou anonymního dotazníku bylo osloveno 80 studentů. Návratnost dotazníků činila 93 %, to znamená, že k vyhodnocení výzkumu bylo použito 75 kompletně vyplněných dotazníků.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

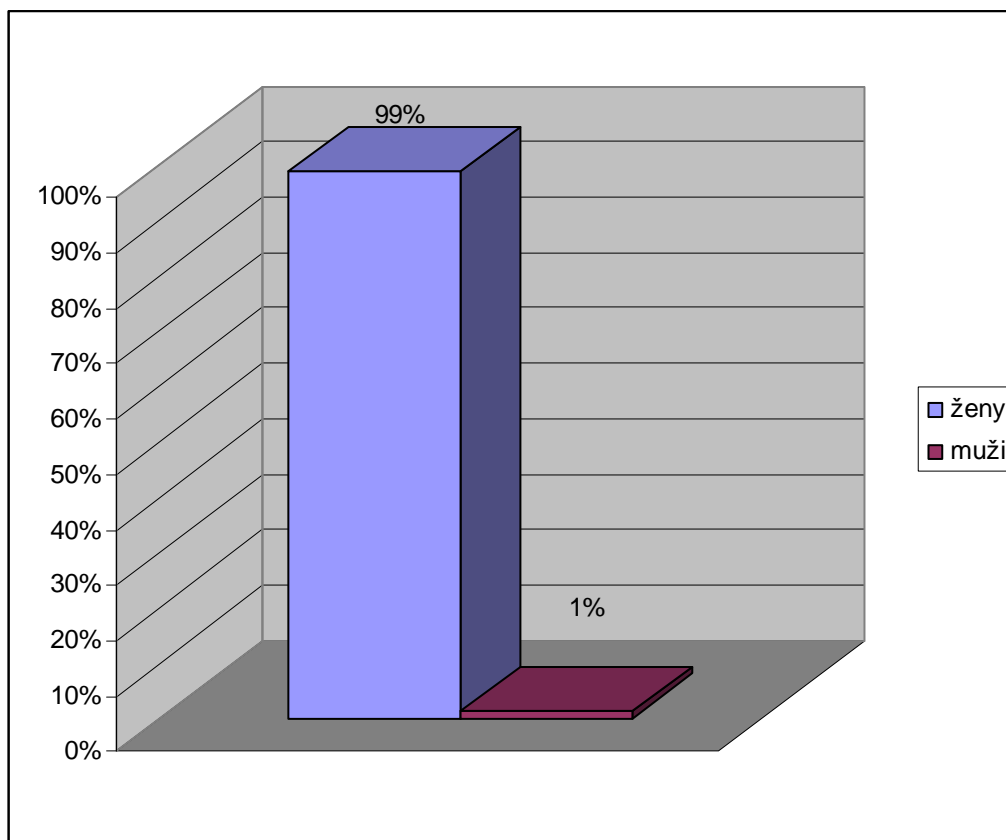
Výzkum byl proveden na Zdravotně sociální fakultě Jihočeské univerzity. Respondenty byli studenti této fakulty. Věk oslovených studentů se pohyboval v rozmezí 21–30 let. Nejčastějším nejvyšším ukončeným vzděláním respondentů bylo vysokoškolské (bakalářské) studium.

4. Výsledky výzkumu

Pomocí dotazníkové metody jsem zjišťovala úroveň povědomí společnosti o problematice procesu globalizace a dále mě zajímaly názory respondentů na perspektivu morálky v postupující globalizaci světa.

Graf 1 Pohlaví respondentů

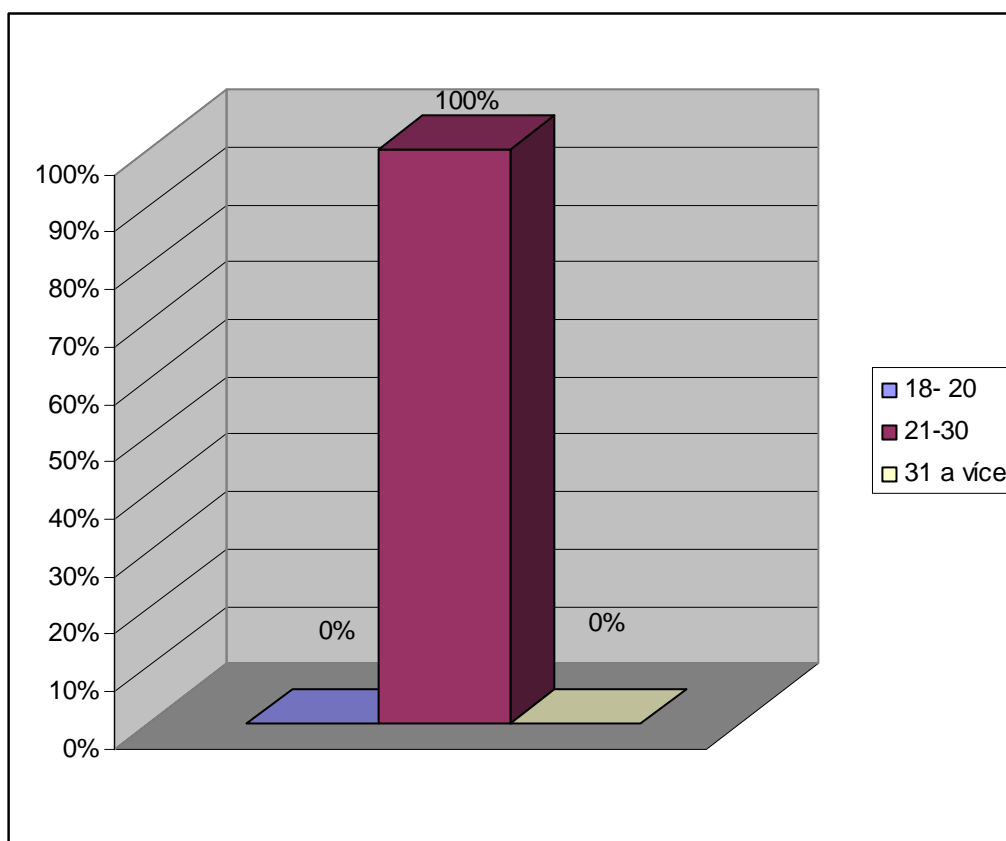
(graf k otázce číslo 1 v dotazníku)

Graf ukazuje, že 74 respondentů (99 %) tvoří ženy. Mezi oslovenými studenty byl pouze 1 muž (1 %).

Graf 2 Věk respondentů

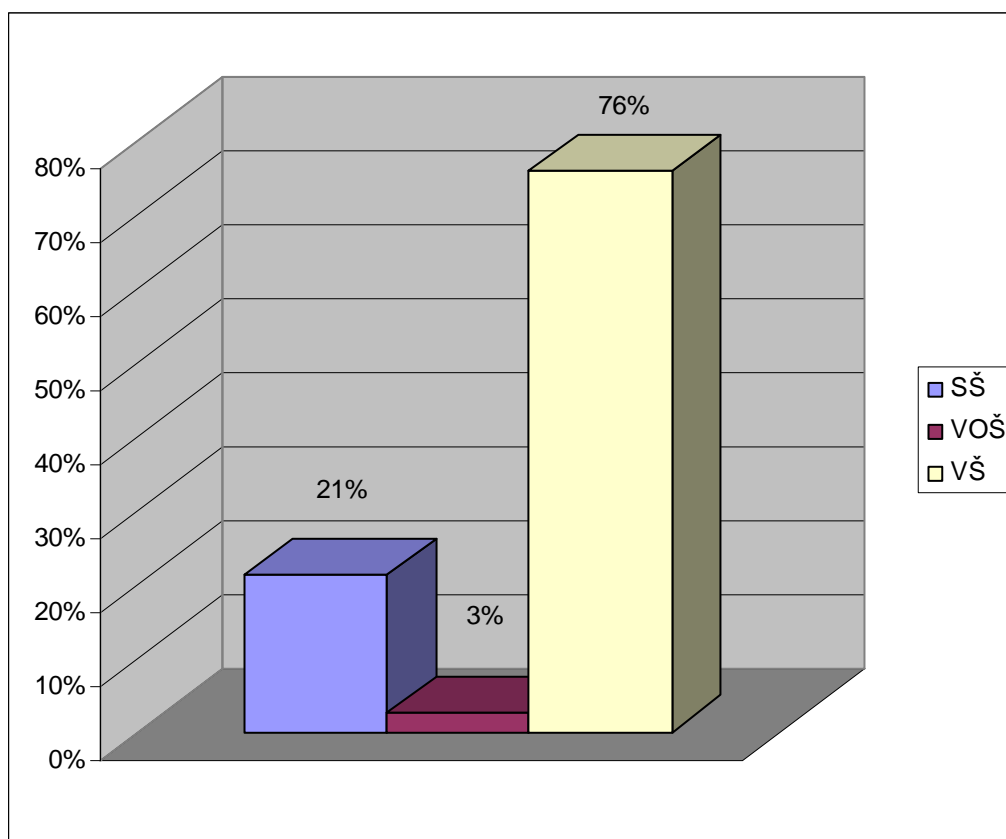
(graf k otázce číslo 2 v dotazníku)

Graf znázorňuje, že mezi respondenty nebyl nikdo (0 %) ve věku do dvaceti let a ani jeden z respondentů (0 %) nebyl starší třiceti jedna let. Všichni dotazovaní studenti (100 %) patří do věkové skupiny dvacet jedna až třicet let.

Graf 3 Nejvyšší dosažené vzdělání

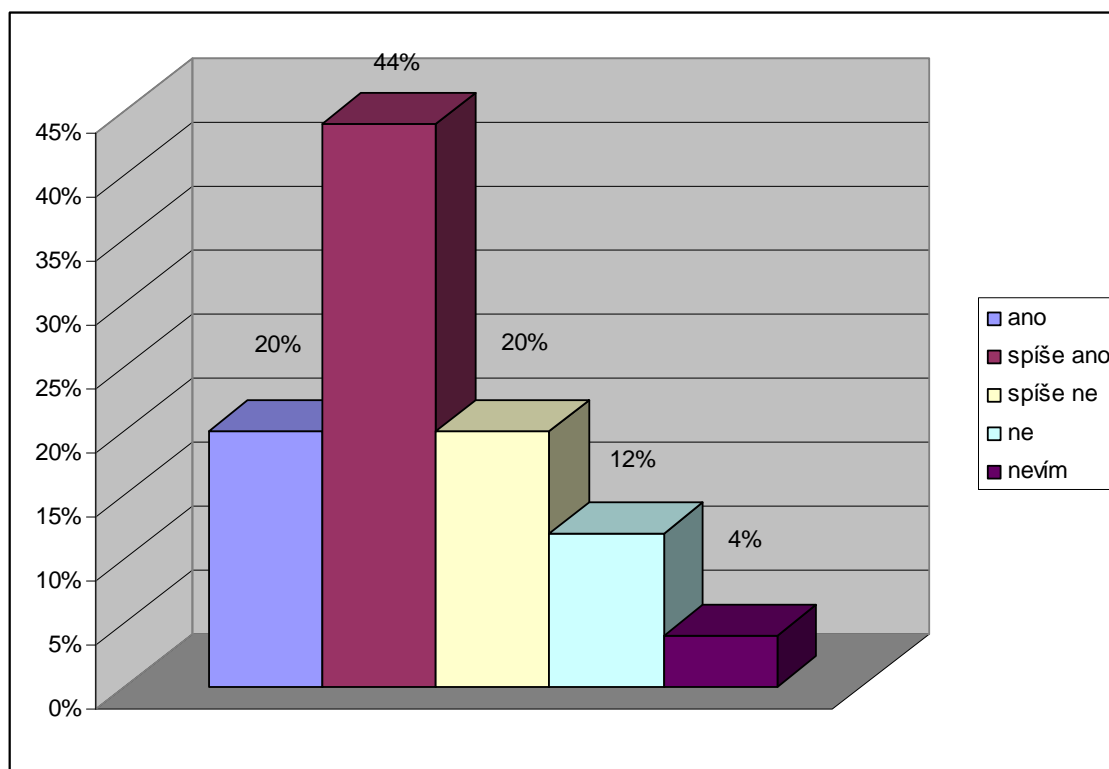
(graf k otázce číslo 3 v dotazníku)

Graf znázorňuje, že mezi respondenty bylo 57 studentů (76 %) s ukončeným vysokoškolským vzděláním, dále 16 studentů (21 %) s dokončeným středoškolským vzděláním a 2 studenti (3 %) s ukončeným vyšším odborným vzděláním.

Graf 4 Změny morálního klimatu ve společnosti

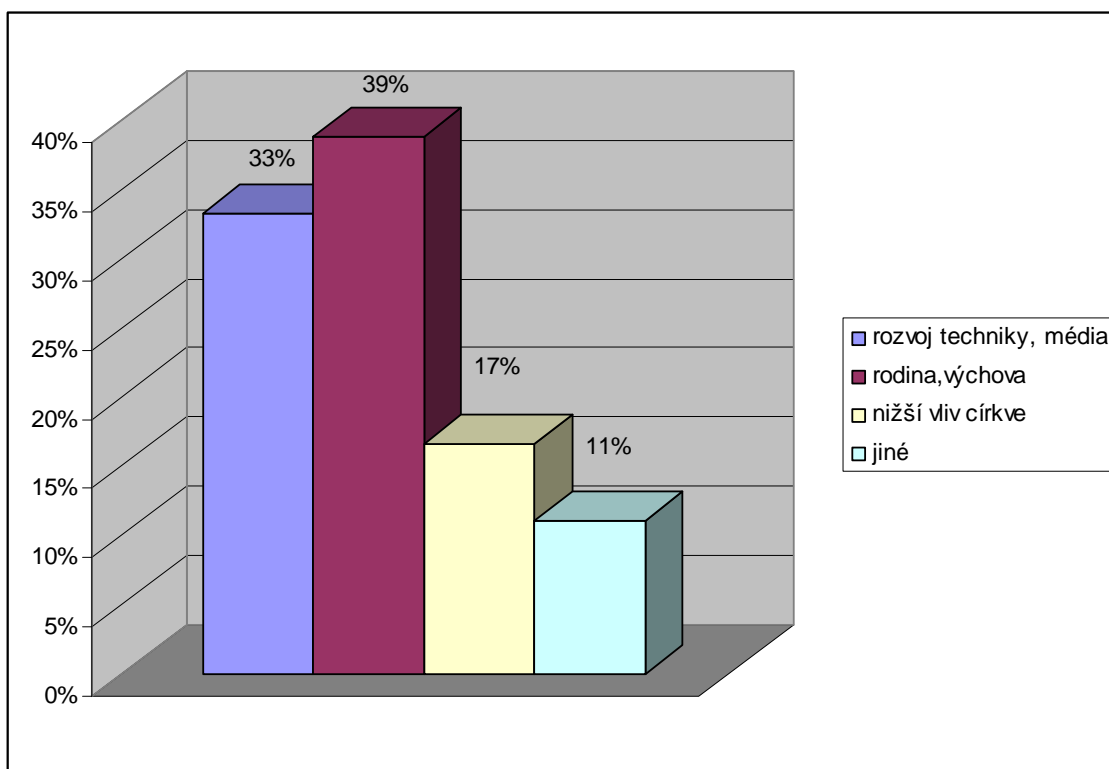
(graf k otázce číslo 4 v dotazníku)

Graf znázorňuje, že 15 respondentů (20 %) se domnívá, že za posledních 10 let došlo ve společnosti k výrazné změně morálního klimatu, 33 respondentů (44 %) si myslí, že spíše došlo, 15 respondentů (20 %) se domnívá, že k výrazné změně nedošlo, 9 z dotazovaných (12 %) v dotazníku označilo možnost spíše nedošlo a 3 z dotazovaných (4 %) neví.

Graf 5 Důvody změn morálního klimatu

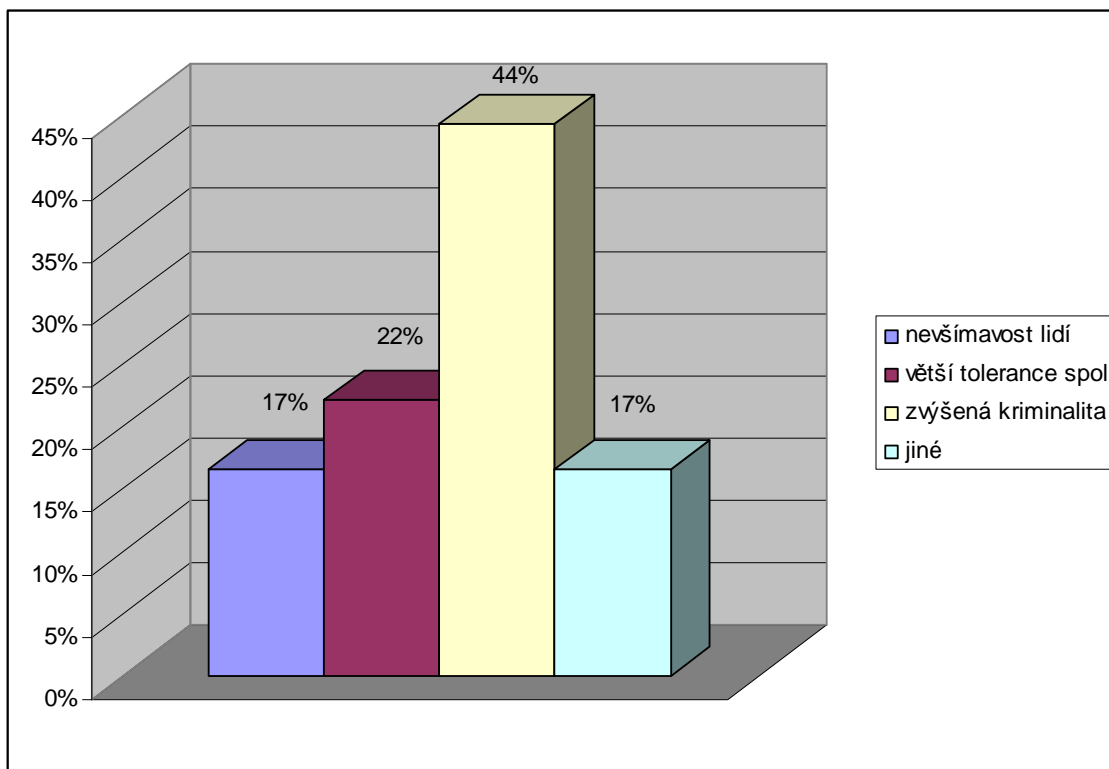
(graf k otázce číslo 5 v dotazníku)

Graf znázorňuje procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí u otázky číslo 5 v dotazníku. Otázka byla otevřená, proto jsem nejčastější odpovědi shrnula do okruhů. Ty tvoří legendu grafu. Rozvoj techniky a působení médií jako důvod změn morálního klimatu bylo u této otázky uvedeno 30krát (33 %), příčina v rodině a ve výchově se v dotazníku objevila 35krát (39 %), snižování vlivu církve na společnost pak 15krát (17 %). Ostatní odpovědi jsou znázorněny pod označením jiné a tvoří 11 %.

Graf 6 Projevy změn morálního klimatu ve společnosti

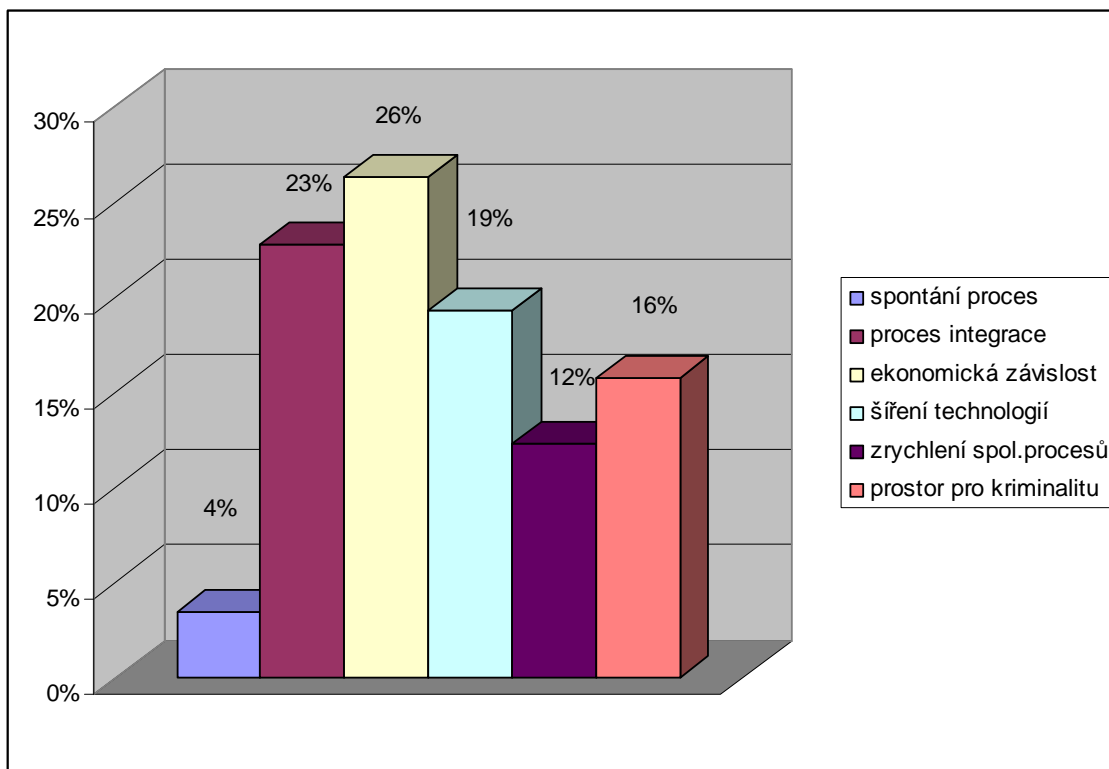
(graf k otázce číslo 6 v dotazníku)

Graf znázorňuje procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí u otázky číslo 6 v dotazníku. Otázka byla otevřená, proto jsem nejčastější odpovědi shrnula do okruhů. Ty tvoří legendu grafu. Nejčastěji byla u této otázky uváděna odpověď nárůst kriminality a to 40krát (44 %), větší tolerance společnosti k určitým jevům se objevila 20krát (22 %), nevšímavost lidí k sobě navzájem pak 15krát (17 %). Ostatní odpovědi jsou shrnuty pod označením jiné v legendě grafu a tvoří 17 %.

Graf 7 vysvětlení pojmu globalizace

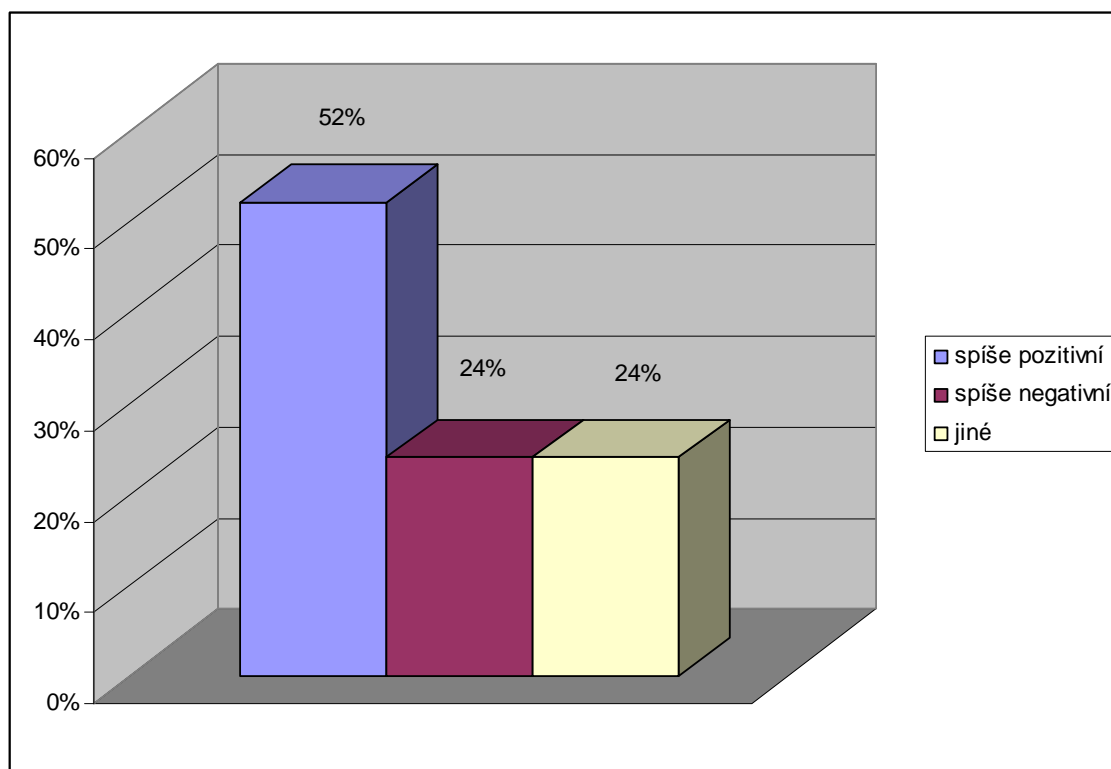
(graf k otázce číslo 7 v dotazníku)

Na grafu je znázorněna četnost odpovědí respondentů na jednotlivé otázky. U otázky číslo 7 bylo možné označit více odpovědí. Odpověď spontánní a neřízený proces byla v dotazníku označena 6krát (4 %), proces integrace světa do jediného systému byla označena 39krát (23 %), možnost rostoucí vzájemná ekonomická závislost zemí byla označena 45krát (26 %), přeshraniční šíření technologií bylo označeno 33krát (19 %), zrychlení společenských procesů 21krát (12 %) a prostředí k rozvoji kriminality bylo v dotazníku u této otázky vybráno 27krát (16 %). Graf tedy ukazuje, které možnosti byly vybírány nejčastěji.

Graf 8 Vnímání procesu globalizace

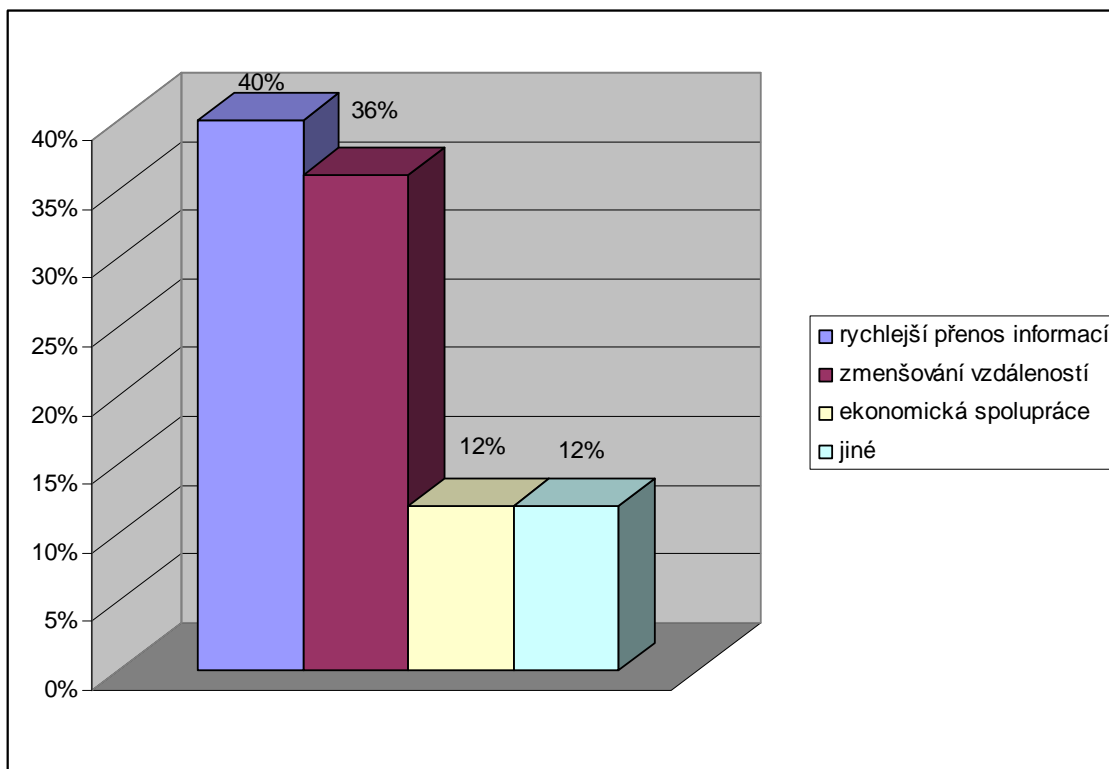
(graf k otázce číslo 8 v dotazníku)

Graf znázorňuje, že 39 respondentů (52 %) proces globalizace spíše jako pozitivní, 18 respondentů (24 %) vidí proces globalizace spíše jako negativní a 18 z dotazovaných (24 %) označilo u této otázky možnost jiné.

Graf 9 Pozitivní jevy v procesu globalizace

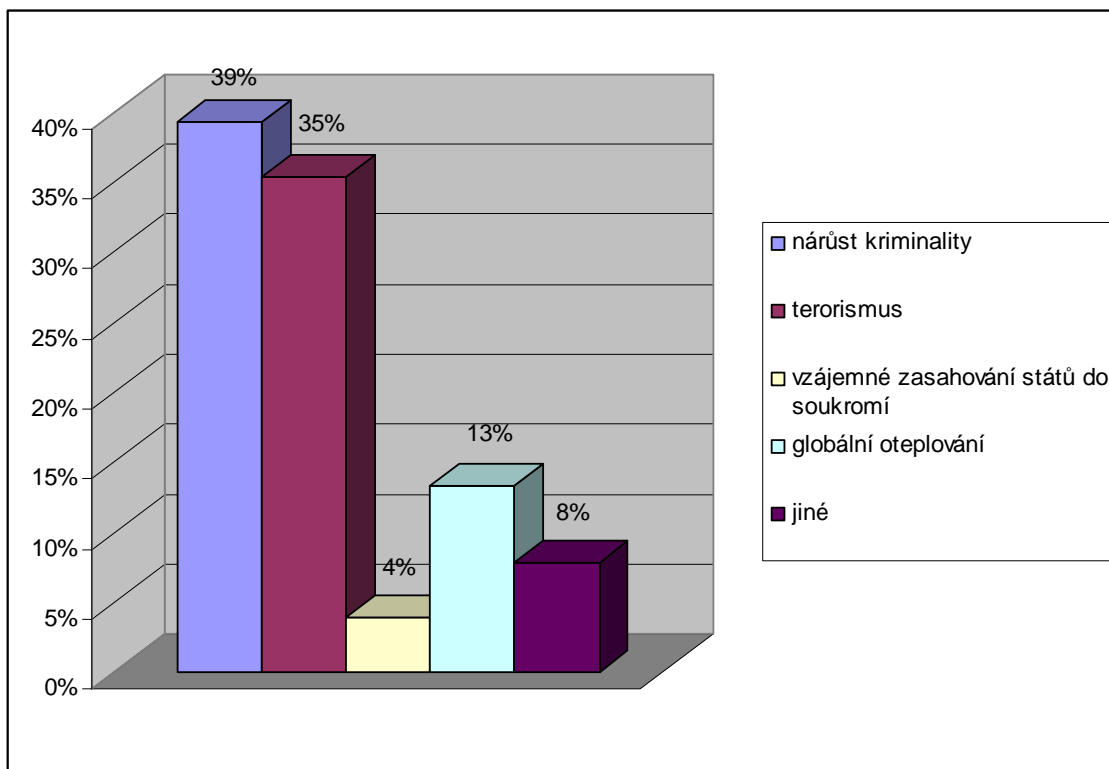
(graf k otázce číslo 9 v dotazníku)

Graf znázorňuje procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí u otázky číslo 9 v dotazníku. Otázka byla otevřená, proto jsem nejčastější odpovědi shrnula do okruhů. Ty tvoří legendu grafu. Jako pozitivní vidí nejvíce respondentů rychlejší přenos informací, tato odpověď se v dotazníku objevila 50krát (40 %). Druhou nejčastější odpovědí bylo zmenšování vzdáleností, které bylo u této otázky vepsáno 45krát (36 %), ekonomická spolupráce mezi jednotlivými státy se jako pozitivní jev globalizace objevilo u této otázky 15krát (12 %). Ostatní odpovědi byly shrnuty v grafu pod názvem jiné a tvoří 12 % celkových odpovědí.

Graf 10 Negativní jevy v procesu globalizace

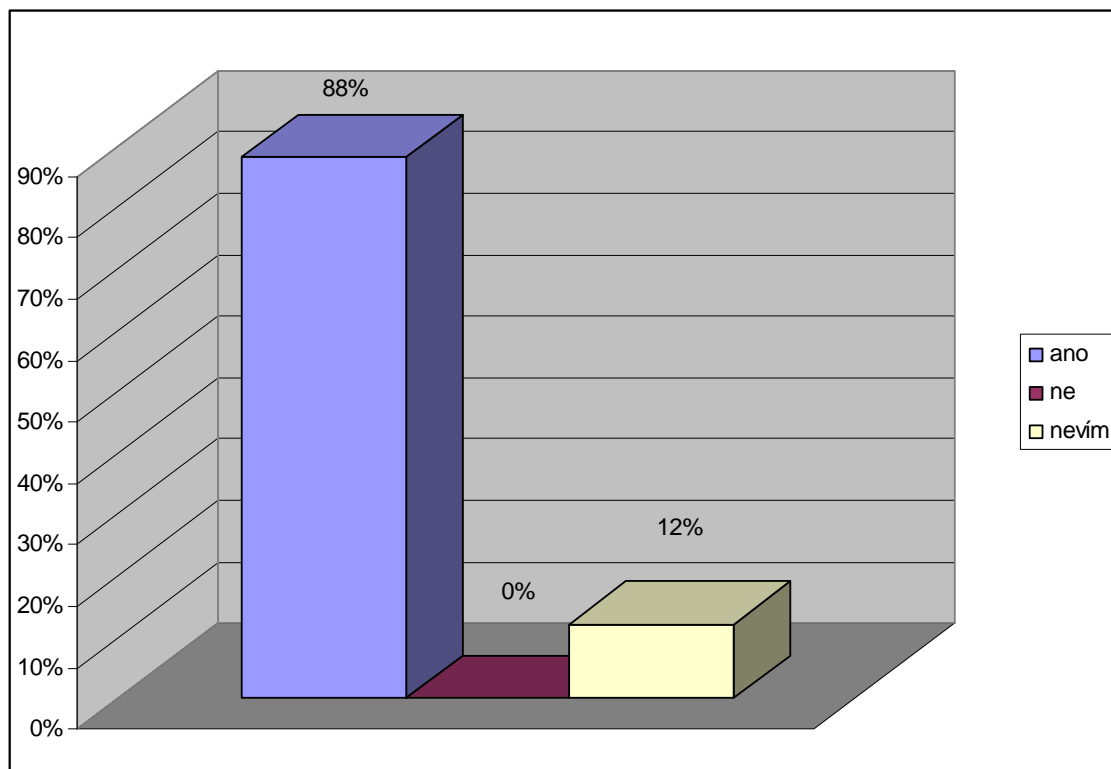
(graf k otázce číslo 10 v dotazníku)

Graf znázorňuje procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí u otázky číslo 10 v dotazníku. Otázka byla otevřená, proto jsem nejčastější odpovědi shrnula do okruhů. Ty tvoří legendu grafu. Nejvíce odpovědí se vztahovalo k nárůstu kriminality, tato odpověď se v dotazníku objevila 50krát (39 %), terorismus se jako negativní jev související s procesem globalizace objevil v dotazníku 45krát (35 %). Vzájemné zasahování si států do soukromých záležitostí bylo do dotazníku dopsáno 5krát (4 %) a globální oteplování se u této otázky objevilo 17krát (13 %). Ostatní odpovědi byly opět shrnuty pod „jiné“ a tvoří 8 % z celkového počtu odpovědí.

Graf 11 Změny klimatu na zeměkouli

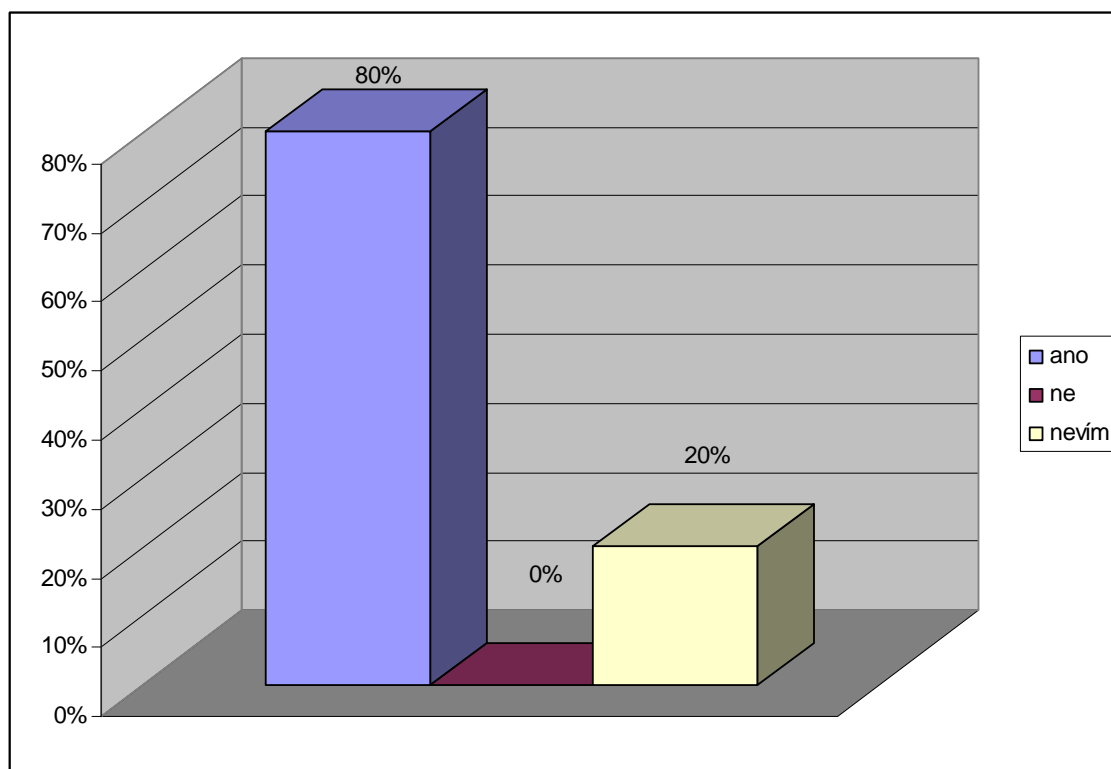
(graf k otázce číslo 11 v dotazníku)

Na grafu je znázorněno, že 66 respondentů (88 %) se domnívá, že se mění klima na zeměkouli a 9 respondentů (12 %) neví, jestli se mění klima na zeměkouli. Žádný z dotazovaných (0 %) studentů neoznačil v dotazníku možnost, že ke změně klimatu nedochází.

Graf 12 Globální oteplování

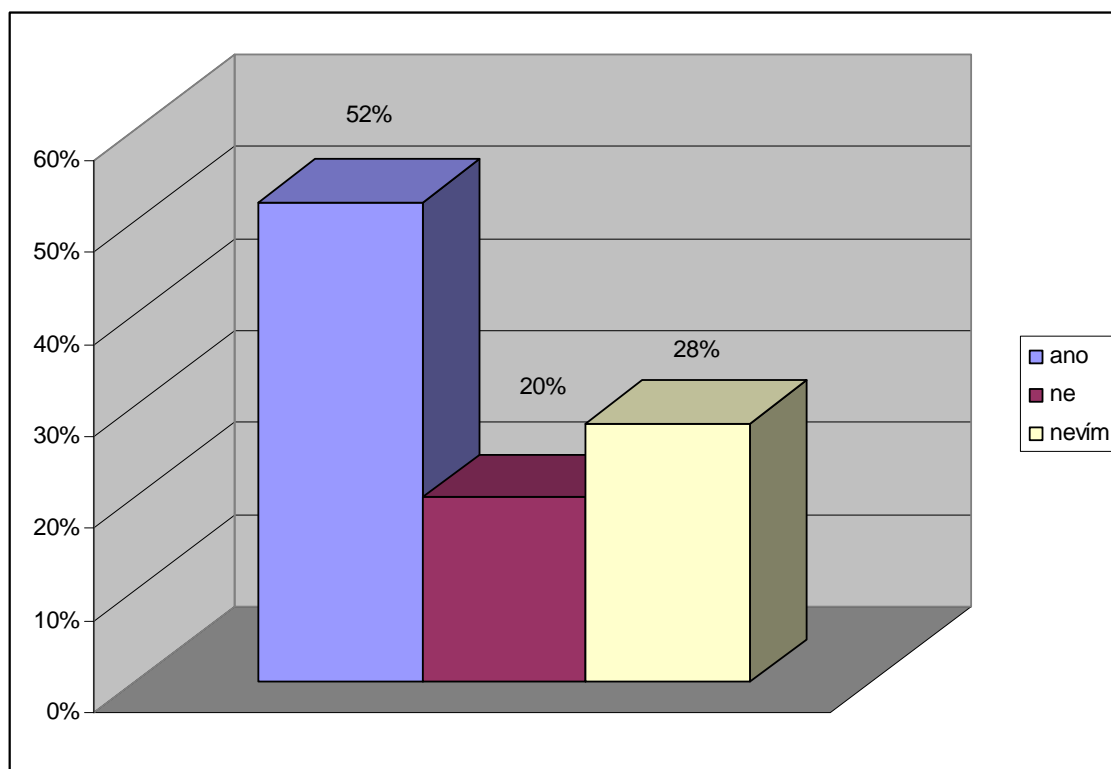
(graf k otázce číslo 12 v dotazníku)

Graf znázorňuje, že 60 (80 %) respondentů v dotazníku označilo možnost ano, dochází ke globálnímu oteplování, 15 respondentů (20 %) neví, zda k tomu dochází. Žádný z dotázaných (0 %) v dotazníku neoznačil možnost, že ke globálnímu oteplování nedochází.

Graf 13 Nedostatek potravin a vody v Africe jako zdroj válečného konfliktu

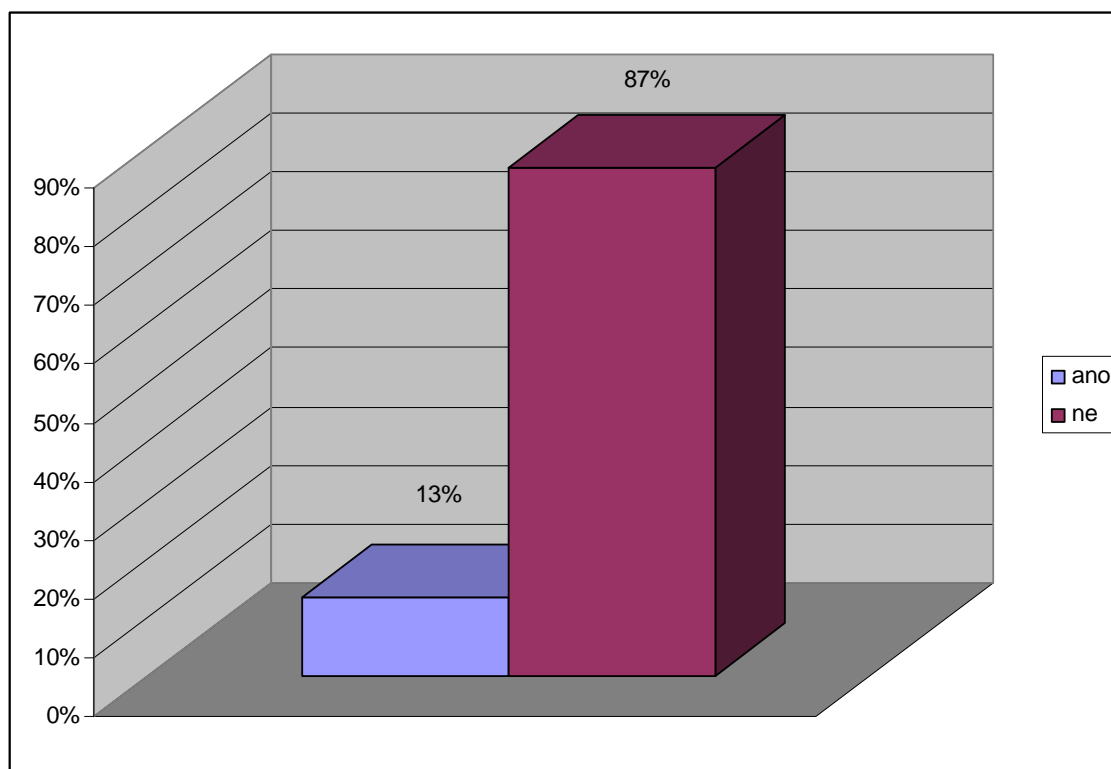
(graf k otázce číslo 13 v dotazníku)

Graf znázorňuje, že 39 respondentů (52 %) se domnívá, že nedostatek vody a potravin může být zdrojem budoucího válečného konfliktu, 15 z dotazovaných (20 %) si myslí, že tato skutečnost nepovede k válečnému konfliktu a 21 respondentů (28 %) neví.

Graf 14 Ohrožení teroristickým útokem

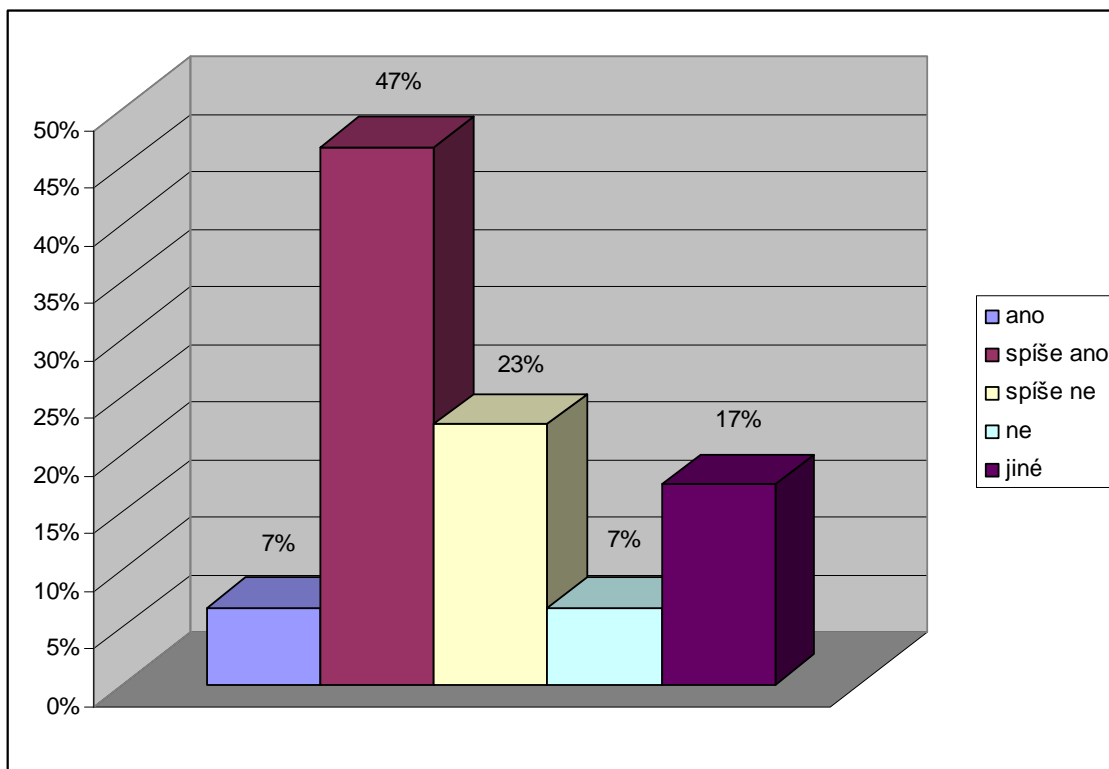
(graf k otázce číslo 14 v dotazníku)

Graf ukazuje, že 65 respondentů (87 %) se necítí být jak občané České republiky ohroženo teroristickým útokem, 10 z dotazovaných studentů (13 %) u této otázky uvedlo, že se jako občan České republiky cítí být ohroženo teroristickým útokem.

Graf 15 Omezení v důsledku preventivních opatření v rámci boje proti terorismu

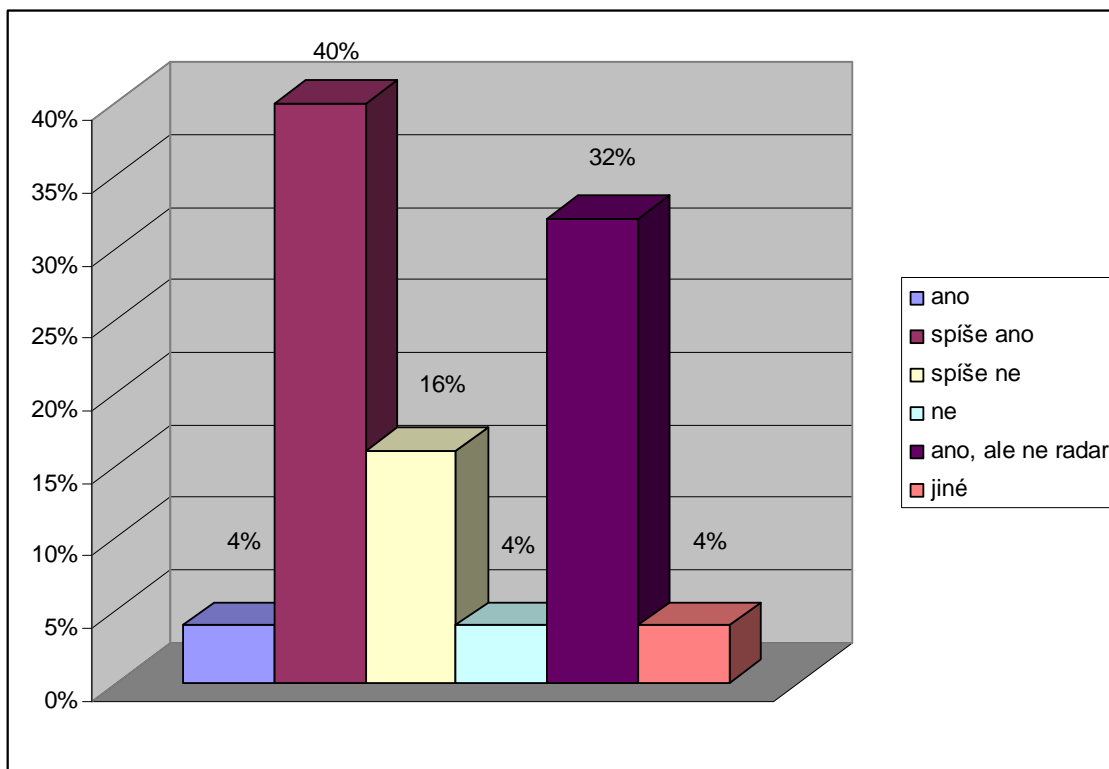
(graf k otázce číslo 15 v dotazníku)

Na grafu je znázorněno, že 5 respondentů (7 %) by bylo v rámci boje proti terorismu ochotno vzdát se některých návyků či podstoupit ztrátu soukromí, 35 dotázaných (47 %) by bylo spíše ochotno, 17 respondentů (23 %) označilo v dotazníku možnost spíše ne, 5 respondentů (7 %) by v žádném případě nebylo ochotno se vzdát některých návyků nebo podstoupit ztrátu soukromí a 13 z dotázaných (17 %) označilo možnost jiné.

Graf 16 Česká republika jako součást kolektivní bezpečnostní ochrany

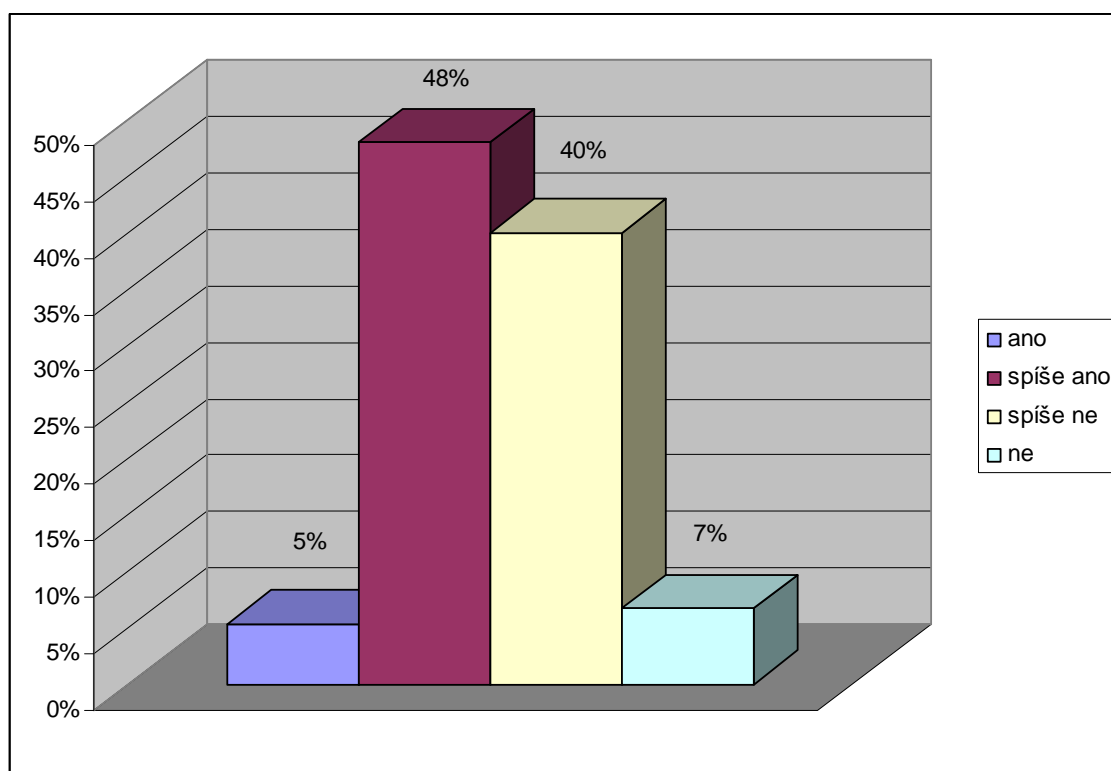
(graf k otázce číslo 16 v dotazníku)

Graf znázorňuje, že 3 respondenti (4 %) souhlasí s názorem, že by Česká republika měla fungovat jako aktivní součást kolektivní bezpečnostní ochrany i za cenu toho, že na naše území bude umístěno bezpečnostní monitorovací zařízení, 30 z dotázaných (40 %) spíše souhlasí, 12 respondentů (16 %) spíše nesouhlasí, 3 respondenti (4 %) v žádném případě nesouhlasí, 24 z dotázaných (32 %) si myslí, že by ČR měla fungovat jako aktivnější součást kolektivní bezpečnostní ochrany, ale zároveň nesouhlasí s umístěním radaru na našem území a 3 dotázaní (4 %) v dotazníku označili možnost jiné.

Graf 17 Ochota být aktivním členem občanské společnosti a participovat na veřejném dění v ČR

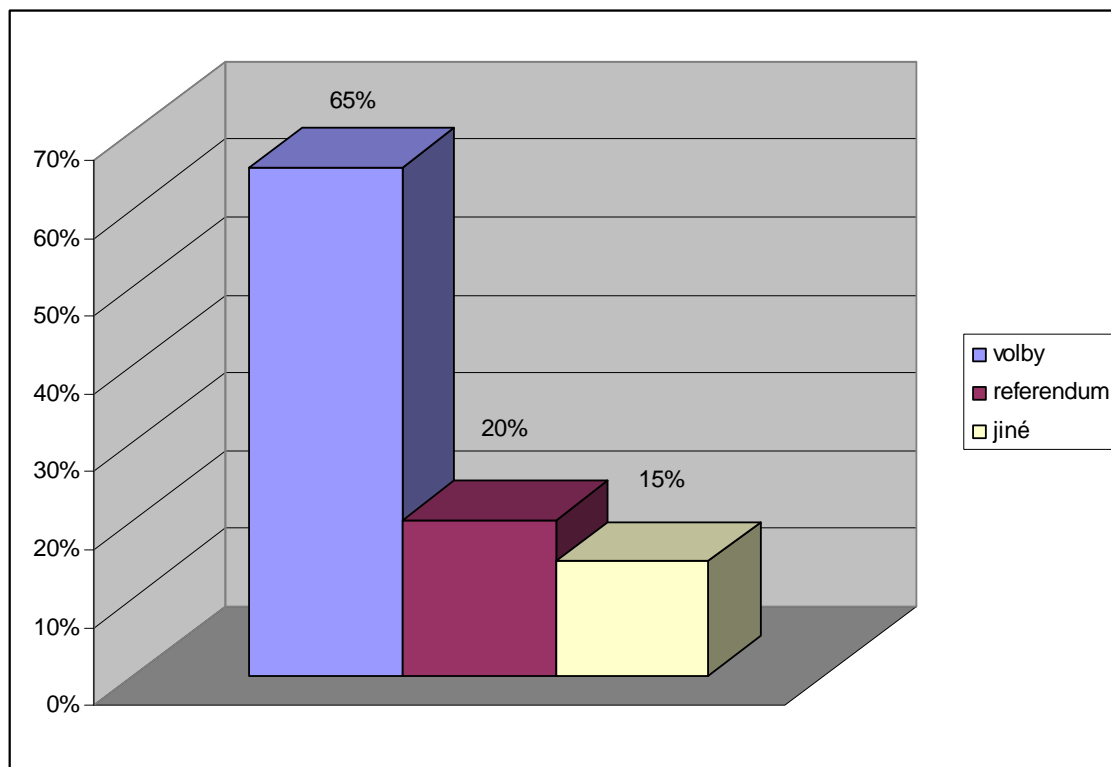
(graf k otázce číslo 18 v dotazníku)

Graf ukazuje, že 4 respondenti (5 %) by byli ochotni se aktivně podílet na ovlivnění veřejného dění v ČR, 36 dotázaných (48 %) by bylo spíše ochotno, naproti tomu by 30 z dotázaných (40 %) označilo možnost spíše ne a pouze 5 dotázaných (7 %) by v žádném případě nebylo ochotno tímto způsobem participovat na veřejném dění.

Graf 18 Způsob ovlivnění veřejného dění v ČR

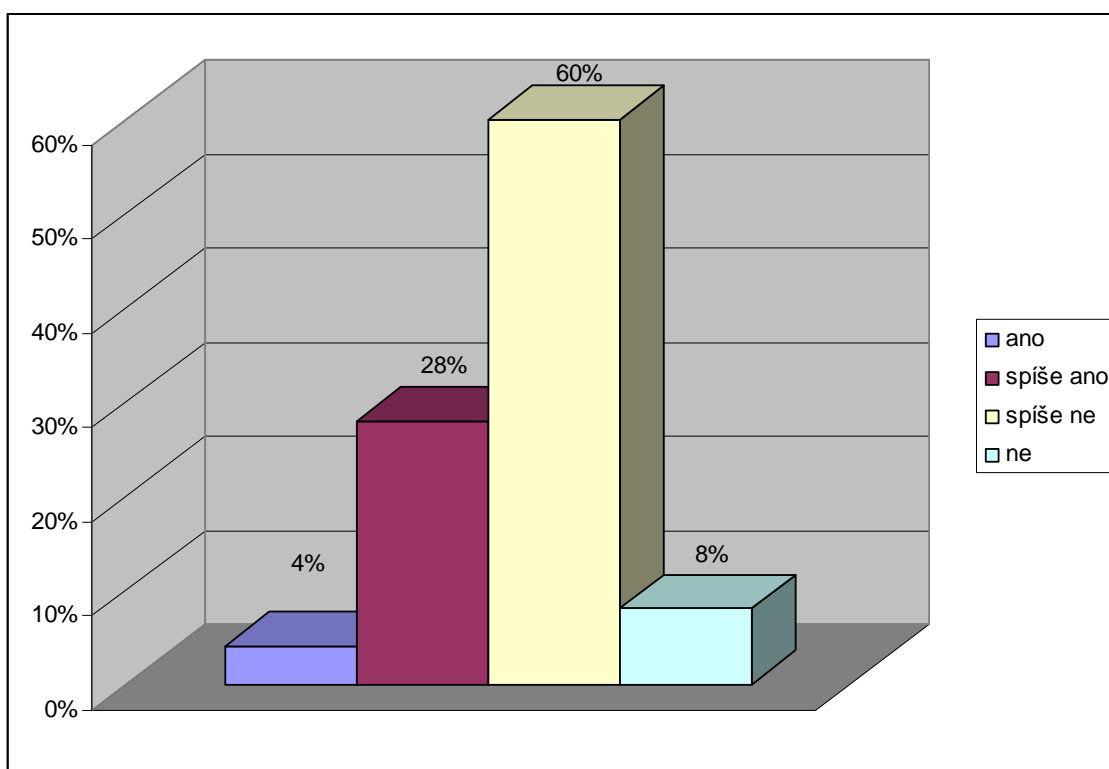
(graf k otázce číslo 19 v dotazníku)

Na grafu je znázorněno, že 49 z dotázaných (65 %) vidí jako nejsnazší možnost, jak ovlivnit veřejné dění v ČR, účast ve volbách, kdežto pro 15 respondentů (20 %) by bylo nejjednodušším způsobem participace na veřejném dění referendum. Ostatní odpovědi jsou shrnuty pod označením „jiné“ a tvoří 15 % z celkových odpovědí.

Graf 19 Pozitivní vliv církve na formování novodobé morálky

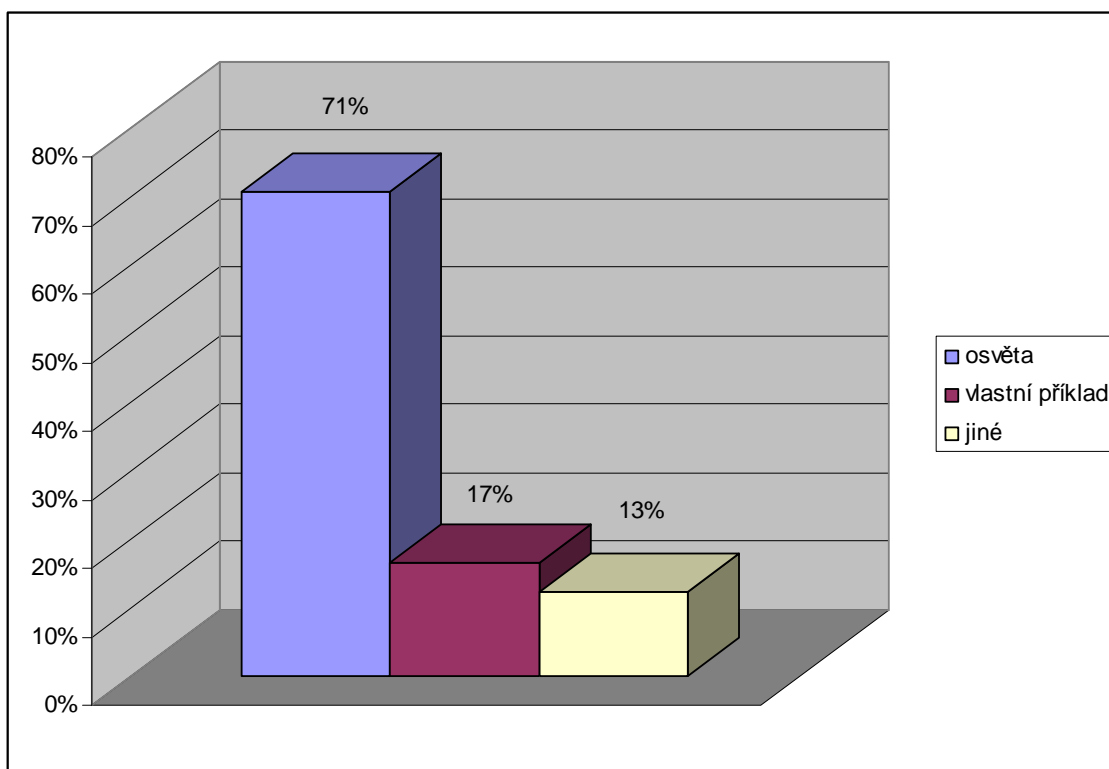
(graf k otázce číslo 20 v dotazníku)

Na grafu je znázorněno, že 3 respondenti (4 %) se domnívají, že církev může mít pozitivní vliv na formování novodobé morálky, 21 dotázaných (28 %) se domnívá, že spíše může mít vliv, 45 respondentů (60 %) si myslí, že církev spíše nemůže mít pozitivní vliv na formování novodobé morálky a 6 z dotázaných (8 %) označilo v dotazníku možnost ne, to znamená, že církev podle nich nemůže mít vliv na formování novodobé morálky.

Graf 20 Možnosti církve ovlivnit formování novodobé morálky

(graf k otázce číslo 21 v dotazníku)

Graf znázorňuje procentuální zastoupení jednotlivých odpovědí u otázky číslo 9 v dotazníku. Otázka byla otevřená, proto jsem nejčastější odpovědi shrnula do okruhů. Ty tvoří legendu grafu. Možnost osvěty se v dotazníku objevila 17krát (71 %), ovlivnění společnosti vlastním příkladem pak 4krát (17 %). Ostatní odpovědi jsou v grafickém znázornění opět shrnuty pod „jiné“ a tvoří 13 % z celkových odpovědí.

5. Diskuse

Při získávání informací týkajících se perspektivy morálky v postupující globalizaci světa a míry informovanosti společnosti o problematice procesu globalizace jsem oslovila studenty Zdravotně sociální fakulty, Jihočeské univerzity. Výzkum probíhal formou anonymního dotazníku, který obsahoval 21 otázek, z čehož 10 bylo uzavřených, 7 otevřených a 3 polootevřené. Jak vyplývá z výsledků výzkumu, mezi dotazovanými studenty byl pouze jeden muž, zbytek respondentů tvořily ženy, což je znázorněno na grafu 1. Všichni dotázaní studenti patří do věkové skupiny dvacet jedna až třicet let. Věk respondentů je znázorněn na grafu 2. Nejčastěji uváděným nejvyšším ukončeným vzděláním bylo vysokoškolské studium, tuto skupinu tvořilo 76 % všech dotázaných. Druhou nejpočetnější skupinou byli studenti s nejvyšším ukončeným středoškolským vzděláním, tedy 21 % dotázaných. Pouze 3 % respondentů označila u této otázky vyšší odborné studium (graf číslo 3). Graf 4 se vztahuje k otázce číslo čtyři v dotazníku, pomocí které jsem zjišťovala, zda se respondenti domnívají, že za posledních deset let došlo ve společnosti k výrazné změně morálního klimatu. Odpověď „ano“ v dotazníku zvolilo 20 % dotázaných studentů, 44% dotázaných se domnívá, že spíše ano, 20 % respondentů odpovídalo, že k takové změně spíše nedošlo a 12 % dotázaných uvedlo, že se morální klima v naší společnosti určitě nezměnilo. Pouze 3 % dotázaných studentů zvolilo odpověď nevim.

Otázku, která se týkala důvodů změn morálních zásad či úrovně morálky ve společnosti, jsem nechala otevřenou a je graficky znázorněna na grafu 5. Chtěla jsem, aby respondenti vyjadřovali své názory vlastními slovy. Jedna z nejčastějších odpovědí se týkala změn, které se ve společnosti dějí v souvislosti s jejím vývojem, s postupujícím rozvojem techniky a služeb. V této souvislosti vidí většina dotázaných studentů negativní vliv techniky na úroveň morálky ve společnosti. Jsou to podle nich hlavně média (televize, rozhlas, internet, bulvární časopisy a podobně), kdo zásadním způsobem ovlivňuje chování a myšlení lidí na celém světě. Jak vyplývá z některých odpovědí, když lidé v televizi vidí, že krást, zabíjet nebo lhát je „normální,“ mají pocit, že toto chování je žádoucí i v běžném životě. Také nezastavitelný a neustále se

zrychlující vývoj techniky a hlavně reklama pak, podle některých respondentů, vytváří tlak na spotřebitele (tedy společnost), že je nutné „jít s dobou“ a neustále si pořizovat nejnovější a nejmodernější produkty, být „in,“ jak napsal jeden dotázaný. To s sebou nese vyšší finanční nároky. Většina respondentů v dotazníku uváděla, že „v dnešní době se každý žene za penězi. Každý chce jezdit nejmodernějším autem, bydlet v luxusním bytě nebo postavit velký dům,“ „Málokomu stačí normální plat, aby pokryl všechny své potřeby, které vyplývají z nároků doby.“ „Na morálku nebo etiku se zapomíná, protože ta lidem v dosahování takových cílů většinou překáží.“ Někteří respondenti také uváděli, že v dnešní době „mají lidé více volnosti než dříve.“ Nevím, jestli více volnosti spočívá v demokratickém uspořádání naší společnosti, například oproti minulému režimu, nebo je to dáno spíše tím, jaký vliv na morálku naší společnosti měla v dřívějších dobách církev, která nyní v souvislosti s postupující sekularizací společnosti tento vliv ztrácí. Jako další častou odpověď na příčiny změn morálního klimatu uváděli respondenti, že „příčina je v rodinách, ve výchově,“ „lidé myslí nejvíc sami na sebe a to učí i své děti,“ „pokud děti od malička vstřebávají, že morálka je přežitek, nemůžou se v dospělosti sami chovat morálně.“ Hodně se také objevoval názor, že lidé jsou v poslední době uzavřenější a starají se pouze o sebe a své potřeby. Respondent toto tvrzení vysvětluje tak, že dříve k sobě lidé měli blíž, víc si spolu povídali, scházeli se, zajímali se o potřeby, přání nebo problémy ostatních. V dnešní době, kdy ve společnosti neustále narůstá kriminalita (respondent poukazuje, že i kriminalita dětí), nemají lidé k sobě navzájem důvěru. Jsou spíše opatrní, dávají si pozor, a pokud vidí, že se někomu něco stalo, například „někdo někoho přepadl na ulici, okradl, zbil, jdou raději dál, dělají, že nevidí, protože se bojí.“ Takové nebo podobné odpovědi se v dotazníku objevovaly často. Domnívám se, že strach, opatrnost nebo nedůvěra mají v dnešní době na chování lidí velký vliv. Ale zároveň si myslím, že strach, opatrnost nebo nedůvěra mají v dnešní době své velké opodstatnění, tudíž se lidé pohybují v začarovaném kruhu mezilidských vztahů. Naproti tomu bylo několik respondentů, kteří napsali, že se nedomnívají, že za posledních deset let došlo ve společnosti k výrazné změně morálního klimatu či úrovni morálky. Například jeden z dotázaných napsal: „Myslím, že za posledních deset let se úroveň morálních zásad

příliš nezměnila. Celosvětově došlo k určitému posunu, ale úroveň morálky je podle mě stejná. Spíš se jedná o krizi autorit nebo o výraznou individualizaci jedinců, ale morální klima se nemění.“

Otázkou číslo 6 v dotazníku (graf 6) jsem zjišťovala, jakým způsobem se změna morálky, pokud k ní ve společnosti došlo, projevila. I tato otázka byla otevřená, aby měli respondenti možnost vyjádřit své pocity vlastními slovy. Také by nabídnutí možností mohlo svádět respondenty k označování alternativ, které by je „normálně“ nenapadly a odpovědi by nemusely být spontánní. Mezi nejčastěji uváděné projevy změn morálního klimatu ve společnosti patřily výroky jako „lidé jsou nevyšimaví k dění ve svém okolí“, „jevy, které byly dříve považovány za nevhodné, jsou dnes tolerovány“, „narůstá kriminalita, a to i dětská“, „lidé nepečují o své staré rodiče, umisťují je do domova důchodců, rodiny se rozpadají“, „úpadek morálky se projevil hlavně ve zvyšující se promiskuitě lidí“ a podobně. Ve většině případů se odpovědi týkaly narušení mezilidských vztahů, vztahů v rodině nebo vztahů k autoritám. Respondenti také často uváděli, že když vidí v televizi nebo čtou v novinách o korupci policie, úředníků nebo vlády, nemají k nikomu a ničemu důvěru. To v nich vyvolává pocit bezmoci a beznaděje. Podle některých dotazovaných studentů je u nás tento jev patrný od začátku devadesátých let, tedy od doby po sametové revoluci. Z jejich odpovědí vyplývá, že před rokem devadesát, tedy v době komunismu byla úroveň morálky ve společnosti výrazně vyšší. S tímto názorem však nesouhlasím, myslím si, že pokud má někdo pocit, „že za komunistů se tohle nedělo“, není to pravda, jen se to, podle mého názoru, lépe skrývalo. Mezi další takové projevy patří, dle respondentů, celková změna pohledu společnosti na některé, dříve odsuzované nebo negativně hodnocené, jevy, jako jsou například interrupce, rozvody, eutanazie a podobně. Faktem je, že společnost se mění a mění se i její pohled na hodnocení některých skutečností. Podle mého názoru se v některých oblastech nejedná ani tak o úpadek morálky jako o přirozený vývoj. Kdo by například v devatenáctém století předpokládal, že homosexualita bude jednou nejen tolerována, ale budou reálné snahy o uznání svazku dvou osob stejného pohlaví a dokonce o umožnění výchovy dětí těmito páry? To je příklad, že určitý posun v myšlení lidí je přirozený, i když se to někomu (převážně pak třeba starší generaci)

může zdát jako typický příklad toho, jak morálka upadá. Tímto samozřejmě nechci tvrdit, že interupce nebo eutanazie jsou morální, jen se zamýšlím nad tím, do jaké míry ovlivňují pohled na morálku změny ve společnosti, hlavně pak v názorech jednotlivců, jako její součástí. Odpovědi na otázky 4, 5 a 6 v dotazníku ukazují názor respondentů na změny morálního klimatu a perspektivu morálky a etiky v dnešní společnosti. Jedním z cílů práce bylo zjistit názor vybraného vzorku populace na perspektivu morálky v postupující globalizaci světa, což se mi, myslím, podařilo. Jak vyplývá z výsledků výzkumu, potvrdila se hypotéza 1 Proces globalizace dnešního světa má ve svých důsledcích především negativní vliv na morální úroveň společnosti.

Na grafu 7 vztahující se k otázce číslo 7 v dotazníku, je znázorněna četnost odpovědí, které podle respondentů nejlépe vystihují proces globalizace. Zajímalo mě, co si vybraný vzorek společnosti (tedy studenti Zdravotně sociální fakulty) představují pod tímto pojmem a jestli jej umí blíže specifikovat. Než jsem dotazník rozdala, dotazovala jsem se některých studentů, co podle jejich názoru, pojem globalizace znamená. Většina z nich nedokázala nebo měla problém vlastními slovy správně vyjádřit, co si pod tímto pojmem představují. Proto jsem v dotazníku vypsala nejčastější definice tohoto pojmu a respondenti měli vybrat ty, které jsou, podle nich, nejvýstižnější. Většina z dotazovaných (26 %) uvedla jako nejpřesnější definici globalizace rostoucí vzájemnou ekonomickou závislost zemí světa, druhou nejčastěji označovanou odpovědí (23 %) byla možnost proces integrace zemí světa do jediného systému. Rychlé a rozsáhlé přeshraniční šíření technologií a služeb bylo třetí nejčastěji zvolenou odpovědí (19 %). Také tvrzení, že proces globalizace vytváří prostředí k rozvoji kriminality (například pro nelegální obchod se zbraněmi, drogami nebo lidmi) bylo vybráno poměrně velkým počtem studentů (16 %), jako dobře vystihující. Naproti tomu zrychlení všech společenských procesů se mezi odpověďmi neobjevovalo často (12 %) a ani spontánní a neřízený proces není, podle respondentů, pro vysvětlení pojmu globalizace přesný (4 %). Všechny z nabízených možností jsou v odborné literatuře zaměřené na proces globalizace využívány. Z toho, že respondenti označovali více alternativ jako výstižné, usuzuji, že povědomí společnosti o této problematice je poměrně vysoké, čímž byla

vyvrácena hypotéza číslo 2 Společnost má nízké povědomí o problematice procesu globalizace.

Na grafu 8 je vyobrazeno, jaký je pohled společnosti na proces globalizace. V související otázce v dotazníku jsem se ptala, jestli vybraný vzorek populace vnímá globalizaci spíše jako pozitivní nebo negativní proces. Nejvíce dotazovaných (52 %) se přiklání k možnosti, že proces globalizace je v konečném důsledku spíše pozitivním jevem. Naproti tomu značná část dotázaných (24 %) vidí proces globalizace jako spíše negativní. Poměrná část studentů (24 %) pak zvolila možnost „jiné“ a vpisovali své názory. Mezi nejčastější patřila odpověď „nevím, nepřemýšlím o tom“ nebo „proces globalizace je ve svém důsledku stejnou měrou pozitivní i negativní, záleží na úhlu pohledu.“ Je zajímavé, že o důsledcích procesu globalizace nepřemýšlíme, ačkoliv se nás všech přímo dotýká. Možná je to tím, že si nedáváme věci do správných souvislostí. Podle Mezřického zahrnuje proces globalizace celou řadu sociálních, kulturních, politických a sociálně psychologických vztahů, které s ním souvisejí. Globalizace jako neřízený a nezastavitelný proces, jehož důsledky, ať už v kladném nebo záporném slova smyslu, se dotýkají a zasahují do života každého z nás. Proto je, podle mě, důležité se jím zabývat a přemýšlet o něm. V souvislosti s touto otázkou mě zajímalo, které jevy vidí dotázaní studenti v procesu globalizace jako pozitivní (graf 9), a které pak jako negativní (graf 10). Jako pozitivní jev vztahující se k procesu globalizace vidí většina respondentů (40 %) rychlejší přenos informací, technologií a zmenšování se vzdáleností (36 %). Nezastavitelný vývoj techniky a její rychlé šíření do celého světa je podle dotazovaných pozitivem. Napadá mě však otázka zneužitelnosti technických vymožeností. Například mobilní telefon slouží, jako výborná pomůcka v oblasti zjednodušování vzájemné lidské komunikace. Ovšem do té doby, než se v rukou teroristů stane nástrojem k dálkovému spuštění teroristického útoku, jehož následkem zemrou stovky nevinných lidí. Dalším často zmiňovaným pozitivem procesu globalizace byla vzájemná ekonomická spolupráce jednotlivých států (12 %). Podle Mezřického však globalizace oslabuje roli národního státu. Zejména malé a střední státy ztrácejí vliv na chod ekonomiky a jsou stále více odkázány na libovůli nadnárodních společností a na rozhodování mezinárodních a světových organizací, jak jsem

zmiňovala v teoretické části práce v kapitole pozitivní a negativní rysy globalizace. Ostatní odpovědi respondentů, které jsou v grafu 9 shrnuty pod označení „jiné“ (12 %) se týkaly především lepší dostupnosti služeb a produktů z jiných zemí, propojování kultur a podobně. Často se také objevovala odpověď „možnost pomoci chudým zemím.“ Je pravda, že díky médiím a rychlejšímu přenosu informací má společnost daleko větší přehled o situaci (a to nejen ekonomické) v jiných částech světa a v souvislosti s tím se objevuje více možností konkrétní pomoci. Na druhou stranu roste, podle Mezřického, vlivem globalizace nerovnost v přístupu k celkovému společenskému růstu a to vzhledem k rozdílné úrovni zemí některé z nich v přístupu k celkovému společenskému růstu znevýhodňuje. Naopak se ukazuje, že vlivem globalizace jsou takzvaně „chudé“ nebo také rozvojové státy, které nemají legislativně upravené některé skutečnosti (například podmínky těžby nerostného bohatství) využívány jako prostředí k realizaci aktivit, které by si velké nadnárodní společnosti jinde mohly jen stěží dovolit. Příkladem může být právě těžba nerostného bohatství, kácení deštných pralesů nebo třeba zneužívání lidí jako levné pracovní síly. Otázkou číslo 10 v dotazníku jsem naopak zjišťovala, které jevy považují respondenti v souvislosti s procesem globalizace za negativní. Většina dotázaných uvedla v odpovědi nárůst kriminality (39 %). O kriminalitě se neustále hovoří, ať už se jedná o kriminalitu pouliční, drogovou, počítačovou nebo jakoukoliv jinou. Proces globalizace vytváří ideální prostředí pro její šíření a v důsledku rychlého přenosu informací a neustálému vývoji technologií také vznikají její nové druhy. Respondenti ve svých odpovědích zmiňovali hlavně kriminalitu dětskou, která je podle některých z nich hlavním ukazatelem úpadku morálky v naší společnosti. Další jev, který dotazovaní studenti (35 %) uváděli jako negativní v souvislosti s globalizací, je terorismus. Podle Chmelíka představuje terorismus globální jev, který se v současné době neomezuje jen na určitý region, ale může v podstatě zasáhnout jakoukoliv zemi světa. Je zřejmé, že terorismus a kriminalita spolu úzce souvisí. Jak uvádí Naím v publikaci Černá kniha globalizace, není dnes pro jakoukoliv teroristickou organizaci na světě problém opatřit si na černém trhu zbraně nebo materiál na výrobu výbušnin a provést teroristický útok kdekoliv na světě.

Jednou z častých odpovědí u této otázky (13 %) bylo globální oteplování, o kterém se v posledních letech v souvislosti se změnami klimatu na naší planetě hovoří. Proces globalizace přináší podle některých respondentů (4 %) omezení autonomie některých, hlavně pak malých států. Respondenti uváděli, že si státy vzájemně zasahují do soukromých záležitostí, které dříve byly pouze v kompetenci vlády té které země. Příkladem může být, podle studentů, například Evropská unie, která svými nařízeními částečně omezuje legislativu svých členských zemí nebo Spojené státy, které z pozice nejmocnějšího státu planety zasahují do autonomie některých jiných států.

Otázka číslo 11 v dotazníku, jejíž grafické znázornění je vyobrazeno na grafu 11, se týkala změn klimatu na zeměkouli. Zajímalo mě, zda se respondenti domnívají, že se opravdu mění klima na naší planetě. Podle serveru i.search.cz je dopad změn klimatu tak vážný, že může pomoci jen bezodkladná globální akce. Podle některých klimatologů je planeta ohrožena blížící se katastrofou, naopak podle takzvaných klimatoskeptiků není pro katastrofická očekávání dostatek důkazů. Nicméně v médiích je toto téma neustále probíráno a diskutováno a často dohází vlivem senzacechtivosti některých reportérů a snaze zaujmout za každou cenu k záměrnému zkreslování či zveličování některých informací a faktů, což někdy, podle mého názoru, připomíná spíše šíření poplašné zprávy než seriózní zpravodajství a vyvolává ve společnosti rozporuplné reakce. Většina dotázaných (88 %) se domnívá, že ke změnám klimatu dochází. Pouze 12 % respondentů uvedlo, že neví, zda tomu tak je, a mezi studenty nebyl nikdo, kdo by u této otázky označil možnost ne-ke změnám klimatu nedochází. V souvislosti s tím mě zajímalo, zda se respondenti domnívají, že dochází na naší planetě ke globálnímu oteplování. Jejich odpovědi jsou znázorněny na grafu 12. Naprostá většina z nich (80 %) v dotazníku označila možnost „ano, dochází“. Menšinu (20 %) tvořili studenti, kteří u této otázky zvolili odpověď „nevím.“ Mezi respondenty opět nebyl nikdo, kdo by označil možnost „ne-ke globálnímu oteplování nedochází.“ Takový nebo podobný výsledek jsem předpokládala, protože se domnívám, že existuje dostatek důkazů o nešetrném zacházení člověka s přírodou a jeho důsledky přináší nediskutovatelné skutečnosti, jako jsou změny klimatu a v souvislosti s tím i globální oteplování. V knize Člověk a příroda, hledání etického vztahu se Josef Petr Ondok

zamýšlí nad tím, zda má člověk právo zacházet s přírodou a jejím bohatstvím jako s osobním vlastnictvím. Autor zmiňuje tezi, že pokud je stvořitelem světa Bůh a dal člověku přírodu k užívání (nedal mu však absolutní vlastnictví a právo k jejímu bezohlednému ničení), pak tedy ubližovat přírodě znamená totéž co pohrdat Stvořitelem (viz teoretická část, kapitola 1.11 Globalizace a náboženství). Je tedy řešením omezit v rámci ochrany přírody svobodu člověka? Možná by stačilo legislativně omezit čerpání přírodního bohatství, počínaje těžbou nerostných surovin, přes omezení skleníkových plynů, po vybíjení některých ohrožených druhů savců a konče bezohledným kácením deštných pralesů. Otázkou je, nakolik je příroda zničená a jaké jsou ještě možnosti k nápravě. Podle odborníků by se například i v případě mezinárodní dohody o omezení skleníkových plynů (o 60 nebo více procent) začaly výsledky projevovat teprve s odstupem 20 až 30 let. Ukazuje se, že příroda má dostatek prostředků k tomu, aby naši „civilizaci“ donutila ve vztahu k ní přemýšlet jinak. Čím později si to lidstvo uvědomí, tím hůře pro něj. Příroda bez lidí existovat může, lidé bez přírody těžko.

V otázce číslo 13 v dotazníku, která je znázorněna na grafu 13, jsem zjišťovala názor respondentů na to, zda může být nedostatek potravin a vody v Africe zdrojem budoucího válečného konfliktu. Většina dotázaných (52 %) se domnívá, že ano, 20% studentů si myslí, že ne a 28 % respondentů neví. Jisté je, že na většině území Afriky nemají lidé přístup ke zdrojům pitné vody nebo je přístup k ní ztížen či omezen. Podle serveru aktuálně.cz stojí ve zprávě, kterou vypracovali experti z celého světa v rámci přípravy Světového týdne vody, "jeden ze tří lidí na světě zažívá jednu z forem nedostatku vody." Jedním z možných řešení celosvětového nedostatku vody je prý její odsolování. To však stojí peníze, což může být překážkou v realizaci. Podle odborníků ale bude tato investice v budoucnu nevyhnutelná. V tropické Africe trpí 150 milionů obyvatel a 43 % domácností nedostatkem potravin. Uvádí se, že v osmdesátých letech zde byla tak nízká produktivita, že nastal podstatný pokles ekonomiky a důsledky velké krize dosud přetrvávají. Celou situaci ještě zhoršují úporná sucha, přírodní katastrofy, politická nestabilita a občanské ozbrojené konflikty. Pomoc však, podle mého názoru, nespočívá v tom, že budou vyspělé a bohaté státy pořádat sbírky. To vyřeší jen

momentální potřebu několika lidí, ke kterým se tato pomoc dostane. Důležité je podporovat zemědělství, na kterém je závislá většina obyvatel tohoto kontinentu. Neméně důležité je také odkupování zemědělských produktů za reálné ceny. Tím lze jednak předcházet chudobě a zároveň zabránit využívání lidí k otrocké práci. Líbí se mi například projekt Fair Trade (v překladu znamená spravedlivý obchod), který „podporuje férovější přístup k mezinárodnímu obchodu a klade důraz na jeho sociální a ekologické rozměry.“ (www.fairtrade.cz) Pokud má být nedostatek vody a potravin v Africe zdrojem budoucího válečného konfliktu, domnívám se, že se takový konflikt omezí jen na území Afriky a nerozšíří se na ostatní kontinenty. I když na druhou stranu se v poslední době v médiích často hovoří o somálských pirátech, kteří přepadávají lodě plavící se kolem břehů Somálska. Piráti bývají označováni jako „milionáři ze země hladu a sucha,“ což podle mě jasně naznačuje, jaké jsou hlavní důvody takových aktivit. A fakt, že piráti přepadávají americké, ruské, japonské nebo jakékoliv jiné lodě jasně dokazuje, že dopady jsou globální. Celosvětové. Hlad a žízeň v Africe tedy není jen problém Afriky. Tím spíše bychom se měli soustředit na vytvoření plánu, jak a kde konkrétně pomoci dřív, než bude pozdě.

Graf 14, vztahující se k otázce číslo 14 v dotazníku, znázorňuje, zda se respondenti cítí být jako občané České republiky ohroženi teroristickým útokem. Naprostá většina dotázaných (87 %) v dotazníku uváděla, že ne. Poměrně malá část respondentů (13 %) uvedla, že se cítí být jako občané České republiky ohroženi teroristickým útokem. V souvislosti s bojem proti terorismu a opatřeními, ke kterým v tomto směru přistupují vlády jednotlivých zemí, se v současné době hovoří o hrozbě takzvaného islámského fundamentalismu či extremismu. A to zejména od vstupu koalických vojsk do Iráku v roce 2003. Jak jsem již uváděla v teoretické části (kapitola 1.10.1 Terorismus), je podle Chmelíka zřejmé, že teroristickými útoky páchanými islámskými radikály jsou ohroženy zejména USA a jejich spojenci. To je, podle mého názoru, v očích veřejnosti hlavním důvodem strachu vyplývajícího z rizik terorismu. Česká republika je malá země, která má s politikou USA málo společného, a není tedy důvod, proč by se měla stát cílem teroristického útoku. Na druhou stranu posílá své vojáky na mise do Afghánistánu nebo Iráku, což je v očích muslimů jasný důkaz podpory USA a jako

důvod k útoku to stačí. V souvislosti s touto hrozbou jsem zjišťovala ochotu respondentů vzdát se v rámci boje proti terorismu některých návyků, podstoupit ztrátu soukromí nebo tolerovat určitá preventivní opatření, která dříve neměla opodstatnění. Odpovědi na tuto otázku znázorňuje graf 15. Nejvíce respondentů (47 %) odpovídalo, že by bylo ochotno taková omezení podstoupit, ale jen ve výjimečných případech, 7 % dotázaných by taková omezení podstoupilo bez výhrad, 23 % respondentů by spíše nebylo ochotno vzdát se některých návyků, i kdyby to bylo v rámci boje proti terorismu a 7 % dotázaných by dokonce v žádném případě nebylo ochotno podstoupit taková omezení. Možnost „jiné“ zvolilo u této otázky 17 % studentů. Ti pak vpisovali své odpovědi vlastními slovy. Například „pokud jsou na letištích taková opatření zavedená, pak nemám možnost se jim vyhnout“ nebo „souhlasím s některými opatřeními, ale nelíbí se mi odposlechy mobilních telefonů nebo monitorování kamerovými systémy.“ I v této souvislosti se nabízí otázky k zamyšlení. Jaké jsou možnosti zajištění ochrany před zneužitím takovýchto opatření? Jak správně stanovit hranici, kdy je odposlech mobilního telefonu ještě opatřením v boji proti terorismu a kdy už zbytečně zasahuje do soukromí a stává se například nástrojem k nelegálnímu zjišťování úplně jiného druhu informací?

Na grafu 16 jsou znázorněny odpovědi respondentů na otázku číslo 16 v dotazníku. Pomocí té jsem zjišťovala názor respondentů na to, zda se domnívají, že by Česká republika měla fungovat jako aktivní součást kolektivní bezpečnostní ochrany. Příkladem bylo umístění bezpečnostního monitorovacího zařízení, tedy v poslední době v médiích často diskutovaného radaru. Největší skupinu (40 %) tvořili respondenti, kteří si myslí, že spíše měla nebo ano-měla (4 %). Že by se Česká republika spíše neměla stát aktivní součástí kolektivní bezpečnostní ochrany se domnívá 16% dotázaných a 4% studentů označilo v dotazníku možnost ne-v žádném případě. Druhou největší skupinu (32 %) tvořili respondenti, kteří u této otázky označili alternativu: „Nesouhlasím s umístěním radaru na území České republiky, ale domnívám se, že by ČR měla být aktivnější součástí kolektivní bezpečnostní ochrany, než byla doposud. 4 % dotázaných, pak označili možnost „jiné“ a vyjadřovali se vlastními slovy. Jeden ze studentů se vyjádřil ve smyslu, že Česká republika by se měla vysílat své vojáky na

různé mise, ale domnívá se, že umístění radaru na naše území přináší zdravotní rizika pro lidi žijící v okolí. Další z dotázaných napsal: „Česká republika z radaru nic mít nebude, jen problémy a spoustu cizích vojáků na svém území.“ Jak jsem již výše napsala, o radaru se neustále mluví, píše, natáčejí se o něm reportáže a vedou diskuse. I když mě celá věc od začátku zajímala a vývoj situace jsem sledovala, stále bohužel nemohu tvrdit, že jsem si utvořila nějaký názor. Na jedné straně stojí tvrzení politiků, že se jedná o bezpečnost země, že umístění radaru na naše území bude znamenat příliv zahraničních investic, vytvoření infrastruktury či nové pracovní příležitosti pro české občany, například zapojením českých firem při výstavbě a podobně. Na straně druhé mě matou výroky některých odpůrců radaru o dopadech radaru na životní prostředí nebo na zdraví lidí, jenž ohrožuje zářením, které prý vydává. Výše citovaný respondent psal o problémech, které z umístění radaru na naše území vyplývají. Možná měl na mysli reakci Ruska, které jasně vyjádřilo svůj nesouhlas, protože se cítí být ohroženo. Amerika by prý mohla monitorovat aktivity ruské armády a získávat jinak nedostupné informace o strategických zbraňových systémech. Myslím si, že otázka umístění bezpečnostního monitorovacího zařízení je složitá a odpověď na ni se musí hledat pomalu, pečlivě a zodpovědně. A domnívám se, že by o takové věci neměli rozhodovat jen politici, ale celá česká společnost. Občané České republiky mají, podle mého názoru, právo vyjádřit své stanovisko. Podmínkou zodpovědného rozhodnutí ovšem je, mít dostatek kvalitních, pravdivých a nezkreslených informací. To však česká společnost nemá, protože politici stále dokola opakují fráze o posílení bezpečnosti ČR a novináři převracejí fakta naruby. V této souvislosti se ukazuje význam a důležitost občanské společnosti. Zajímalo mě, co si respondenti pod tímto pojmem představují. Otázku jsem opět nechala otevřenou, aby měli studenti možnost vyjádřit se vlastními slovy. Nejčastější odpovědí bylo, že jsou to lidé z nějakého konkrétního státu, například České republiky nebo společnost všech lidí v rámci státu. Důležitým faktem, který však ve svých odpovědích zmínila jen malá část respondentů je, že v takovém společenství musí existovat soudržnost, spolupráce, ochota domluvit se, ochota něčeho společně dosáhnout, něco ovlivnit. Jak jsem uvedla v teoretické části (kapitola 1. 15 proces globalizace a občanská společnost) Podstatný je „společný zájem, který je vzájemný

a nejpřednější a vede k efektivní participaci občanské společnosti na veřejném dění“ (Müller). To je rozhodující pro to, aby mohlo dojít k ovlivnění čehokoliv. Existuje v naší zemi takové společenství? Myslím si, že spíše ne. Domnívám se, že naše společnost zatím není na takové úrovni, aby se „vzchopila“ a byla schopna sama svým úsilím a vzájemnou dohodou efektivně intervenovat do veřejného dění a participovat na něm. Zdá se, že pro politickou situaci v naší zemi je tento stav ideální. Politici vládnou, rozhodují sami a nikdo jim do ničeho nezasahuje. Lidé přihlížejí, diskutují, kritizují, ale zatím nenašli sílu, odvahu nebo ochotu se spojit, přestat se hádat a společně jednat. Možná je to tím, že naše, myšleno česká, společnost není na něco takového zvyklá a tudíž ani připravená. Snad se to dá pochopit z hlediska toho, že jsme my Češi nikdy neměli moc příležitostí stát se suverénní společností, která by byla aktivní v boji za „něco,“ za nějaký společný ideál nebo cíl. Je to částečně dáno historií našeho malého a často utlačovaného státu. Ať už je tím myšleno čtyři sta let nadvlády Habsburků, sedm let života v protektorátu nebo čtyřicet let jako součást východního bloku pod kontrolou Sovětského svazu. Samozřejmě, že se tvořily skupiny lidí se společným názorem, cílem a odhodláním postavit se utlačovateli a bojovat za práva národa. Vždycky však převažovali ti, kteří se na danou situaci adaptovali. Přizpůsobili se požadavkům a omezením z ní vyplývajících a s heslem „co já zmůžu, stejně se nic nezmění“ si dál žili své životy. A vypadá to, že je tomu tak stále. Pořád „někdo“ něco kritizuje, ale „nikdo“ s tím nic zásadního neudělá. Proto mě zajímalo, zda by respondenti byli ochotni angažovat se v nějakém takovém společenství. Otázka zněla: Pokud je občanská společnost chápána jako platforma pro realizaci jakési morální domobrany (tedy uskupení lidí, které by mělo umožňovat větší participaci občanů České republiky na veřejném dění, například morálních a etických otázkách), byl/a byste ochoten/a se v tomto společenství angažovat? Slovo morální bylo v textu zvýrazněno tučně, abych předešla nesprávnému výkladu tohoto pojmu, například jako formy nějakého militantního zásahu, což by v našem pojetí zcela zásadně změnilo smysl otázky. Odpovědi jsou znázorněny na grafu 17. Nejvíce studentů volilo možnost, že by byli spíše ochotni (48 %) nebo ochotni (5 %) se do takové participace zapojit. 40 % dotázaných by se spíše nezúčastnilo a 7 % respondentů by v žádném případě nemělo

zájem se v takovém společenství angažovat. Podle mého názoru to v podstatě potvrzuje úvahy, které jsem popsala výše. Zejména to, že naše společnost není na něco takového zvyklá ani připravená. Odpovědi respondentů vystihují myšlení většiny občanů České republiky, kteří nevěří, že by byli schopni nějakým zásadním způsobem ovlivnit státní orgány nebo politiku státu, a proto se o to raději ani nepokouší.

Otázkou číslo 19 v dotazníku jsem zjišťovala, jakým způsobem je pro respondenty, jako pro občany České republiky, nejjednodušší ovlivnit veřejné dění. Odpovědi jsou znázorněny na grafu 18. Nejsnazší je, podle respondentů (65 %), ovlivnit veřejné dění v naší zemi účastí ve volbách, 20 % dotázaných studentů vidí jako nejjednodušší formu participace referendum. Ostatní odpovědi jsou shrnuty pod označením jiné a tvoří 15 % z celkového počtu odpovědí. Volební právo v naší republice upravuje zákon č. 130 O volbách do zastupitelstev krajů z roku 2000, který garantuje občanům naší země účast na veřejném dění. Účast ve volbách je dobrovolná a v současné době představuje prakticky jedinou příležitost, jak se na veřejném dění podílet. Podle mého názoru, však není tato možnost občanů České republiky dostatečně využívána. Jedním z důvodů, na který se respondenti v dotazníku odvolávali, byl: „není koho volit.“ Jeden z dotázaných pak napsal: „Jako nejjednodušší způsob ovlivnění veřejného dění jsou volby. Bohužel žádná ze současné nabídky politických stran nemá program, který by se shodoval s mým přesvědčením nebo nemá moji důvěru, že ho po volbách splní, proto k volbám nechodím.“ Domnívám se, že i přes to, že nabídka politických programů není příliš pestrá a ze zkušeností víme, že sliby před volbami se většinou neshodují se skutky po nich, bychom měli svého práva volit a ovlivňovat tak veřejné dění využívat v co nejvyšší míře. I když to bude trvat dlouho, než se opravdu něco změní, měli bychom se o to, podle mého názoru, snažit. Jedná se o stejný princip, jako u otázky, která se týkala významu občanské společnosti. Většina lidí neustále kritizuje politickou situaci v zemi, ale málokdo se to pokusí změnit. V této souvislosti se často diskutuje o umožnění (nebo spíše neumožnění) přímé volby prezidenta, který je v naší zemi volen parlamentem. Otázkou je, kolik lidí, kteří teď po přímé volbě volají by se jí pak opravdu zúčastnilo. Jako druhou možnost ovlivnění veřejného dění v České republice uváděli respondenti referendum. To je v České republice využíváno víceméně pouze ke zjišťování veřejného

mínění. Výsledky pak nejsou pro politickou reprezentaci závazné, ale jejich ignorace bývá většinou nepřijatelná. To znamená, že výsledky referenda musí vzít vláda na vědomí a neměla by jednat v úplném rozporu s nimi. Například v otázce umístění radaru by, podle mého názoru, měl být názor veřejnosti stěžejní, jak jsem již diskutovala u otázky číslo 16, a přesto nebylo referendum vyhlášeno. Pod označením „jiné“ v legendě grafu jsou shrnuty ostatní odpovědi respondentů. Mezi ně patří například demonstrace, různé petice či „zaplacení reklamního spotu v médiích v prestižním vysílacím čase, kdy má šanci ovlivnit nejvíce lidí.“ Otázka číslo 20 v dotazníku se týkala vlivu církve na soudobou společnost. Zajímalo mě názor respondentů na to, zda církevní organizace může mít pozitivní vliv na formování novodobé morálky (graf 19). Nejvíce dotázaných (60 %) se domnívá, že církev spíše nemůže nebo nemůže (8 %) mít pozitivní vliv, 4% respondentů v dotazníku označilo možnost může a 28 % dotázaných si myslí, že spíše může mít vliv. Podle Halíka nastává v dnešní době, tedy v době globalizace, masivní návrat náboženství do veřejného a politického života (kapitola 1.12.1 Globalizace a náboženství). Z odpovědí respondentů vyplývá, že vliv církve ve společnosti upadá. To však Halík popírá a tvrdí, že náboženství nezaniká, pouze se stává „neviditelným.“ V dnešní, tedy postmoderní době je, podle mého názoru, mají lidé potřebu víry. Neuchylují se však k tradičním náboženstvím, ale vybírají si z nich to, co považují za důležité, to co se shoduje s jejich přesvědčením. Jejich víra tedy tvoří jakýsi výběr prvků z tradičních náboženství. To potvrzuje fakt, že církev má stále vliv na formování novodobé morálky, už sice ne jako hlavní a vše určující organizace, jak ji známe z minulosti, nicméně vlivem tradičních hodnot, které vyznává, a které lidem stojí za to, aby je zařadili mezi hodnoty, podle kterých se budou v životě řídit nebo je vyznávat. Například desatero přikázání má, podle mého názoru, jako soubor pravidel slušného chování v mezilidských vztazích stále své místo. Zásady, které jsou v něm popsány, například nepokradeš, nezabiješ a podobně, patří k těm, které je nutné dodržovat, pokud spolu lidé chtějí žít v pokoji.

Poslední otázka v dotazníku se týkala možností, které má církev k formování nebo ovlivnění novodobé morálky (graf 20). Nejvíce respondentů v dotazníku uvádělo možnost osvěty, jako neúčinnějšího nástroje k formování novodobé morálky ze strany

církve. Na druhou stranu jsem se setkala s odpověďmi, ve kterých respondenti uváděli, že jim vadí některé formy prezentování se některých náboženských uskupení. Především pak jehovistů, jejichž osvětu považují někteří respondenti spíše za obtěžující. Další často uváděnou alternativou u této otázky byla možnost vlastního příkladu ze strany představitelů církve či věřících. Podle mého názoru jsou možnosti církve, jak formovat novodobou morálku v dnešní společnosti omezené. Je to dáno především pohledem na církev jako takovou. Obraz církve v naší společnosti je, podle mého názoru, rozporuplný. Na jedné straně je stále poukazováno na „hříchy z minulosti,“ kdy je církvi dáváno za vinu, že v době, kdy byla nejmocnější a nejvlivnější organizací vůbec, její představitelé mnohdy nežili podle pravidel a zásad, které vyžadovali od svých věřících nebo že církev bohatla na úkor obyčejných lidí. Na straně druhé je na ni pohlíženo jako na instituci, která nemá právo na omyl, které se nic neodpouští a to i přes to, že je jako každá jiná organizace tvořená pouze lidmi, kteří jsou omylní, mají své chyby a to, že se snaží plnit Kristův odkaz, neznamena, že při tom nebudou chybovat. Církev je svatá, ale lidé, kteří ji tvoří, svatí nejsou. Proto mě překvapuje, že skutky některých jejích zástupců jsou hodnoceny přísněji a posuzovány jinak, než ty samé skutky jiných, například politických představitelů, kteří by také měli jít příkladem a udržovat si v očích veřejnosti vysoký morální kredit.

6. Závěr

Cílem mé práce bylo zjistit názor vybraného vzorku populace na perspektivu morálky v postupující globalizaci světa a dále zjistit, jaké má společnost povědomí o problematice procesu globalizace. Oba cíle, které jsem si na začátku stanovila, se podařilo splnit. Dále jsem se na základě studia odborné literatury snažila seznámit se s charakteristikou a dopady globalizace dnešního světa v morální oblasti. Analyzovat vliv globalizace na tradiční chápání morálky a její projevy a pokusit se odhadnout perspektivy základní morální kvality mezilidských vztahů.

Hypotézy, které se k těmto cílům vztahovaly, zněly: Hypotéza 1 Proces globalizace dnešního světa má ve svých důsledcích především negativní vliv na morální úroveň společnosti. Výsledky výzkumu tuto hypotézu potvrzují. Většina respondentů se domnívá, že se morální klima v naší společnosti mění, a to především v negativním slova smyslu. Mezi důvody, které k těmto změnám v posledních letech vedly, patří, podle většiny z nich, rozvoj techniky, který s sebou sice přinesl nové možnosti a příležitosti, ale, jak v dotazníku uváděla většina dotázaných, bohužel se to vztahovalo například i na oblast kriminality a podobně. S rozvojem techniky souvisí i rostoucí vliv médií na chování nebo způsob jednání lidí. Respondenti také zmiňovali vliv rodiny (výchovy) na zhoršující se úroveň morálky ve společnosti, přičemž někteří z dotázaných neopomněli zmínit snižující se vliv církve na dnešní převážně sekularizovanou společnost. (graf 4, graf 5)

Hypotéza 2 Společnost má nízké povědomí o problematice procesu globalizace nebyla potvrzena. Jak vyplývá z výsledků výzkumu většina respondentů prokázala v souvislosti s procesem globalizace poměrně velké znalosti, ať už při vysvětlení pojmu globalizace (graf 7) nebo tím, že dokázali vyjmenovat jevy, které v souvislosti s tímto procesem považují za pozitivní, a které řadí k negativním, což by, podle mého názoru, bez alespoň základních znalostí v této oblasti nebylo možné (graf 9, graf 10).

Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila dotazník. Respondenty byli studenti Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Věk oslovených studentů se pohyboval v rozmezí 21–30 let a nejčastějším nejvyšším

ukončeným vzděláním respondentů bylo vysokoškolské (bakalářské) studium. Původně bylo rozdáno 80 dotazníků, z nichž do výzkumu bylo možné zařadit 75 z nich. Odpovědi respondentů byly graficky zpracovány a jsou znázorněny v oddíle 4. Výsledky výzkumu v praktické části.

Výsledky práce mohou posloužit k informování široké i odborné veřejnosti, o projevech globalizace, jejích dopadech na morální oblast a jejich akceptaci, či naopak odmítnutí reprezentativním (nebo specifickým) vzorkem společnosti.

8. Literatura

1. ANZENBACHER, A. *Úvod do etiky*. 2. vyd. Praha: Academia, 2001. 292 s. ISBN: 80-200-0917-5.
2. BAUMAN, Z. *Globalizace*. 2. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. 160 s. ISBN: 80-204-0817-7.
3. BAUMAN, Z. *Szanse etyki w zglobalizowanym swiecie*. 1. vyd. Krakow: Znak, 2007
4. BAUMAN, Z. *Úvahy o postmoderní době*. 2. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství SLON, 2002. 165 s. ISBN: 80-86429-11-3.
5. BAUMAN, Z. *Tekutá modernita*. 1. vyd. Praha : Mladá fronta, 2002. 343 s. ISBN: 80-204-0966-1
6. BĚLÁČEK, J. *Stárnoucí generace z pohledu dostupných zdravotních a zdravotnických indikátorů*. In: *Sborník II. mezinárodní konference PROBLEMATIKA - GENERACE 50 PLUS*. České Budějovice: ZSF JCU, 2005. s. 111 – 123. ISBN: 80-7040-821-9.
7. BÍLÝ, J. *Základy etiky, estetiky a religionistiky*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 170 s. ISBN: 80-86861-21-X.
8. BÍLÝ, J. *Základy společenských věd*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2005. 196 s. ISBN: 80-86861-24-4.
9. BLECHA, I. a kol. *Filosofický slovník*. 2. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. 463 s. ISBN: 80-7182-064-4.

10. DAHRENDORF, R. *Hledání nového řádu*. 1. vyd. Praha: Paseka, 2007. 144 s. ISBN: 976-80-7185-719-8.
11. DEMJANČUK, N., DROTÁROVÁ, L. *Vzdělání a extremismus*. 1. vyd. Praha: Epoque, s.r.o., 2005. 136 s. ISBN: 80-86328-83-X.
12. DLABALOVÁ, Irena - KLEVETOVÁ, Dana. *Motivační prvky při práci se seniory*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. 208 s. ISBN 978-80-247-2169-9
13. GABAL, I. *Jaké jsou hlavní globální bezpečnostní problémy*. In: *Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu GLOBALIZACE A GLOBÁLNÍ PROBLÉMY 2005-2007*. Univerzita Karlova: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. S. 25 – 35. ISBN: 80-87076-01-X.
14. HALÍK, T. *Globalizace a náboženství*. In: *Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu GLOBALIZACE A GLOBÁLNÍ PROBLÉMY 2005-2007*. Univerzita Karlova: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. S. 291 – 300. ISBN: 80-87076-01-X.
15. HRDLIČKA, J. *Křesťané a životní prostředí*. In: *Sborník přednášek: Lidské společenství na prahu 21. století*. Olomouc: Ediční středisko Univerzity Palackého v Oloumouci, 1994. s. 13 – 17. ISBN: 80-901974-7-7.
16. HRUBEC, M. *Demokracie, veřejnost a občanská společnost*. 1. vyd. Praha: Filosofia, 2004. 268 s. ISBN: 80-7007-211-3.

17. CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 183 s. ISBN: 976-80-7367-098-6.
18. CMELÍK, J. Globalizace a organizovaný zločin In: *Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu GLOBALIZACE A GLOBÁLNÍ PROBLÉMY 2005-2007*. Univerzita Karlova: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. s. 51 – 71 ISBN: 80-87076-01-X.
19. KLIMOVIČOVÁ, M. *Ochrana pralesů*. [online], 2008 [cit. 2009-04-18]. Dostupné z: <<http://www.greenpeace.org/>>
20. KOHÁK, E. *Zelená svatozář*. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství SLON, 2006. 204 s. ISBN: 80-85850-86-9.
21. KOLEKTIV AUTORŮ. *Bioetika*. [online], 2009 [cit. 2009-03-15]. Dostupné z: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Bioetika>>
22. KOLEKTIV AUTORŮ. *Kácení deštných pralesů*. [online], 2007 [cit. 2009-04-18]. Dostupné z: <<http://www.sosanimals.estranky.cz/clanky/kaceni-destnych-pralesu>>
23. LOUŽEK, M. *Je stárnutí populace tragédií?*[online], 2007 [cit. 2009-04-25]. Dostupné z: <<http://www.virtually.cz/index.php?art=14122>>
24. MEZŘICKÝ, V. *Mezinárodní organizovaný zločin v éře globalizace*. In: *Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu GLOBALIZACE A GLOBÁLNÍ PROBLÉMY 2005-2007*. Univerzita Karlova: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. S. 39 – 49. ISBN: 80-87076-01-X.

25. MEZŘICKÝ, V. *Povaha globalizace, základní problémy, její pozitiva a negativa*. In: *Sborník textů k celouniverzitnímu kurzu GLOBALIZACE A GLOBÁLNÍ PROBLÉMY 2005-2007*. Univerzita Karlova: Centrum pro otázky životního prostředí, 2006. S. 11 – 24. ISBN: 80-87076-01-X.
26. MEZŘICKÝ, V. *Globalizace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 152 s. ISBN: 80-7178-748-5.
27. MÜLLER, K. *Češi a občanská společnost, pojem, problémy a východiska*. 1.vyd. Praha: Triton, 2002. 251 s. ISBN: 80-7254-232-X.
28. NAÍM, M. *Černá kniha globalizace*. 2. vyd. Vyšehrad Edice :Moderní dějiny, 2008. 303 s. ISBN: 978-80-7021-866-2
29. ONDOK, J. P. *Bioetika*. 1. vyd. Svitavy: Trinitas, 1999. 134 s. ISBN: 80-86036-24-3.
30. ONDOK, J. P. *Člověk a příroda, hledání etického vztahu*. 1. vyd. Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998. 110 s. ISBN: 80-7192-239-0.
31. PEHE, J. *Občanská společnost v devadesátých letech*. In: *Sborník přednášek: Člověk a česká společnost na prahu 21. století*. Opava: Nakladatelství Open Education Sciences, 1999. s. 71 – 81. ISBN: 80-901974-7-7.
32. PERNES, Z. *Diskriminace seniorů z pohledu Rady seniorů ČR*. In: *Sborník z mezinárodní konference MPSV*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, 2006. s. 45 – 51. ISBN: 80-86878-52-X.
33. POTŮČEK, J. *Globalizace a ekologie*. [online], 2004 [cit. 2009-04-25]. Dostupné z: <<http://policy.euweb.cz/view.php?id=28>>

34. PŘÍKASKÝ, J. *Učebnice základů etiky*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2000. 134 s. ISBN: 80-7192-505-5.
35. ŠAMALÍK, F. *Občanská společnost v moderním státě*. 1.vyd. Brno: Doplněk, 1995. 280 s. ISBN: 80-85765-45-4.
36. ŠIPR, K. *Reforma zdravotnictví a etika*. *Bioetika*, 2008, roč. 8, č. 1 – 2, s. 23 – 30
37. VITONĚ, J. *Etika v procesu globalizace*. *Kontakt*, 2009, roč. 11, č. 1, s. 266 - 268

7. Klíčová slova

Globalizace

Morálka

Etika

Společnost

9. Přílohy

1. Dotazník

Příloha 1 Dotazník

Dobrý den, jmenuji se Blanka Löffelmannová a jsem studentkou Zdravotně Sociální fakulty, oboru Rehabilitace. Téma mé diplomové práce je Mravní odpovědnost a povaha morálky a etiky v globalizovaném světě. V souvislosti s výzkumem, který provádím v rámci praktické části diplomové práce Vás prosím o vyplnění následujícího ANONYMNÍHO dotazníku. Děkuji .

1. Vaše pohlaví:

- a) žena
- b) muž

2. Váš věk?

- a) 18-20 let
- b) 21-30 let
- c) 31 let a více

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) středoškolské
- b) VOŠ
- c) vysokoškolské

4. Domníváte se, že za posledních 10 let došlo ve společnosti k výrazné změně morálního klimatu? (lze chápat i jako změny morálních zásad či úrovně morálky ve společnosti)

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nevím

5. Napište, prosím, z jakého důvodu se to, podle Vás, děje

.....
.....
.....

6. Napište, prosím, příklad, jak se tato změna, podle Vás, ve společnosti projevila

.....
.....
.....
.....

7. Který z výroků, podle Vás, nejlépe vystihuje pojem globalizace? (můžete označit i několik možností)

- a) spontánní a neřízený proces
- b) proces integrace zemí světa do jediného systému
- c) rostoucí vzájemná ekonomická závislost zemí světa
- d) rychlé a rozsáhlé přeshraniční šíření technologií a služeb
- e) zrychlení všech společenských procesů
- f) proces globalizace vytváří prostředí k rozvoji kriminality (např. nelegální obchod se zbraněmi, drogami, lidmi a podobně)

8. Jak vnímáte proces globalizace?

- a) spíše jako pozitivní
 - b) spíše jako negativní
 - c) jiné.....
-

9. Jmenujte, prosím, jevy, které byste v rámci globalizace označili jako pozitivní:

.....

.....

.....

10. Jmenujte, prosím, jevy, které byste v rámci globalizace označili jako negativní:

.....

.....

.....

11. Domníváte se, že se mění klima na zeměkouli?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

12. Domníváte se, že opravdu dochází ke globálnímu oteplování?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

13. Domníváte se, že nedostatek potravin a vody v Africe může být zdrojem budoucího válečného konfliktu?

- a) ano
- b) ne
- c) nevím

14. Cítíte se být jako občan České republiky ohrožen/a teroristickým útokem?

- a) ano
- b) ne

15. Jste ochotni v rámci boje proti terorismu vzdát se například některých návyků, podstoupit ztrátu soukromí, tolerovat určitá preventivní opatření, která dříve neměli opodstatnění? (např. zvýšené kontroly na letištích, kamerové systémy, možnost odposlechu mobilních telefonů a podobně)

- a) ano
- b) spíše ano, ale jen ve výjimečných případech
- c) spíše ne
- d) ne, v žádném případě
- e)
- jiné.....

16. Domníváte se, že by Česká republika měla fungovat jako aktivní součást kolektivní bezpečnostní ochrany? (například tím, že na území ČR bude umístěno bezpečnostní monitorovací zařízení-radar)

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) nesouhlasím s umístěním radaru na území ČR, ale domnívám se, že by ČR měla být aktivnější součástí kolektivní bezpečnostní ochrany, než byla doposud
- f) jiné.....

17. Napište prosím, vlastními slovy, co podle Vás vyjadřuje pojem občanská společnost:

.....
.....
.....
.....

18. Pokud je občanská společnost chápána jako platforma pro realizaci jakési **morální** domobrany (tedy uskupení lidí, které by mělo umožňovat větší participaci občanů ČR na veřejném dění, např. morálních a etických otázkách), byl/a byste ochoten/a se v tomto společenství angažovat?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

19. Jakým způsobem je pro Vás, jako občana ČR nejjednodušší ovlivnit veřejné dění v ČR?

.....
.....
.....

20. Domníváte se, že církevní organizace může mít pozitivní vliv na formování novodobé morálky?

- a) ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) ne

21. Pokud ano, jakým způsobem?

.....
.....
.....